

DIENSTVERLENING, BEMIDDELING, TRANSACTIE EN SNELRECHT: OVER DE SAMENHANG DER DINGEN²

Alain De Nauw¹

1. De wetgever heeft in 1994 enkele belangrijke wetten in de sectoren van het strafrecht en van het strafprocesrecht hetzij gewijzigd, hetzij goedgekeurd.

Binnen het bestek van deze studie zijn vooral drie wetten van belang:

– de Wet van 10 februari 1994 tot wijziging van de Wet van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, waardoor de toepassingsvoorwaarden van de opschorting en het uitstel werden verruimd en de dienstverlening werd ingevoerd;

– de Wet van 10 februari 1994 houdende regeling van een procedure voor de bemiddeling in strafzaken, waardoor de bemiddeling werd ingevoerd en de toepassingsvoorwaarden voor de transactie werden versoepeld;

– de Wet van 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering van de strafrechtpleging, die onder meer een snelrechtprocedure creëert.

Die wetten werden reeds in verschillende belangwekkende studies ontleed. Het ligt niet in de bedoeling van deze bijdrage op die verdienstelijke analyses terug te komen. Opzet van dit betoog is eerder globaal te onderzoeken welke de stand van zaken voor het straf(proces)recht van gemeen recht is na de goedkeuring van deze opeenvolgende nieuwe initiatieven van de wetgever en m.i.b. in welke mate deze initiatieven te integreren zijn in de bestaande wetgeving en eveneens hoe onderling ze samenhangend zijn. Daarbij zal terloops ook aandacht worden besteed aan enkele andere recente initiatieven van de wetgever, zoals:

– de creatie van de bijkomende straf van de voordeelsontneming door de Wet van 17 juli 1990;

– de uitbreiding van het toepassingsgebied van de uitwissing door de Wet van 9 januari 1991;

– de verlenging van de verjaringstermijnen van de strafvordering en de verhogingen van de opdecimes van de geldboetes door de Programmawet van 24 december 1993.

---

1. A. DE NAUW is hoogleraar aan de Vrije Universiteit Brussel.

2. Het gaat hier om een deelrapport van het project 'Bouwstenen voor een geïntegreerde criminale politiek' binnen het onderzoeksthema 'Aanpassing van het recht' gefinancierd door de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele aangelegenheden.

Om deze betrachting tot een goed einde te kunnen brengen zal eerst kort op verticale wijze herinnerd worden aan de hoofdregels en de doelstellingen van de nieuwe wetten (deel I) om vervolgens hoofdzakelijk, en dan eerder op transversale wijze, te komen tot een algemeen overzicht van de nieuwe wetgeving (deel II).

Dit overzicht zal betrekking hebben op:

- de toepassingsgebieden van de nieuwe wetgeving (deel II, A);
- het algemeen kader van de sancties (deel II, B);
- de rol van de actoren in het strafproces (deel II, C);
- de fundamentele regels van het straf(proces)recht (deel II, D) en
- de werking van het gerecht (deel II, E).

Dit betoog eindigt met enkele slotbeschouwingen.

De bijdrage heeft enkel betrekking op een analyse van de wetgeving en bevat geen beschouwingen van organisatorische aard betreffende de toepassing in de praktijk van de nieuwe wetgeving. Ze moet eerder worden geplaatst in de kontekst van de criminele politiek.

Deel I: Hoofdregels en doelstellingen van de nieuwe wetten

A. VOORDEELONTNEMING

2. De Wet van 17 juli 1990 betreffende de voordeelontneming beoogt een uitbreiding van de middelen ter beteugeling van alle vormen van criminaliteit, al dan niet georganiseerd, die tot doel hebben winsten op te leveren door nieuwe vormen van verbeurdverklaring van uit de misdrijven verkregen winsten.³

De Wet, die aansluit bij een reeks internationale debatten en internationale akten⁴, voorziet in de verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, van de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en van de inkomsten uit de belegde voordelen.

Met vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen worden alle goederen en waarden bedoeld die de dader van het misdrijf bij het plegen ervan bekomen heeft. Het kan zowel de prijs van de misdaad of van het contract zijn, de tegenwaarde van de transactie, de onrechtmatige winsten.⁵ Ook de vervangingsgoederen komen voor de nieuwe vormen van verbeurdverklaring in aanmerking omdat de oorspronkelijke goederen en waarden zo vlug mogelijk door de delinquent omgeruild, omgevormd of verdeeld worden ten einde ieder spoor van het misdrijf te doen verdwijnen.⁶ Tenslotte zijn er de inkomsten uit de belegde voordelen. Daaronder worden de bankrenten verstaan, dividenden en opbrengsten van allerlei aard

3. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 1.

4. Senaat, Zittijd 1989-90, nr. 890/2, Verslag Erdman, p. 13.

5. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 12.

6. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 4.

welke voortvloeien uit de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen of uit de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld.⁷

Indien de zaken niet kunnen worden gevonden in het vermogen van de veroordeelde, raamt de rechter de geldwaarde ervan en heeft de verbeurdverklaring betrekking op een daarmee overeenstemmend bedrag (art. 43*bis*, tweede lid, Sw.). In deze verbeurdverklaring van een equivalent bedrag werd voorzien om de gevallen op te lossen waarin geweten is dat een bepaald persoon een misdrijf heeft gepleegd waaruit hij vermogensvoordelen heeft verkregen, zonder dat evenwel kan worden bepaald wat er van die voordelen geworden is.⁸

Artikel 43*bis*, derde lid, Sw. bepaalt dat ingeval de verbeurdverklaarde zaken aan de burgerlijke partij toebehoren, zij aan haar zullen worden teruggegeven. De verbeurdverklaarde zaken zullen haar eveneens worden teruggegeven ingeval de rechter de verbeurdverklaring uitgesproken heeft omwille van het feit dat zij goederen en waarden vormen die door de veroordeelde in de plaats gesteld zijn van zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of omdat zij het equivalent vormen van zulke zaken in de zin van alinea 2 van dit artikel. Die bepaling is een gevolg van een opmerking van de Raad van State die van oordeel was dat de nieuwe vormen van verbeurdverklaring tot onverwacht gevolg kunnen hebben dat nadeel wordt berokkend aan het slachtoffer van het misdrijf.⁹ De wetgever heeft het opportuun geacht om de verbeurdverklaarde zaken te bestemmen voor de schadeloosstelling van het slachtoffer, ingeval deze zaken het vervangingsmiddel of het equivalent vormen van de goederen die hem ter gelegenheid van het misdrijf ontnomen zijn.¹⁰

Ook de rechten van iedere andere derde die beweert recht te hebben op de verbeurdverklaarde zaak worden beveiligd.

Er dient te worden onderstreept enerzijds dat de nieuwe vormen van verbeurdverklaring betrekking hebben op alle misdrijven en anderzijds dat ze een facultatief karakter hebben.

Het woord misdrijf heeft een algemene draagwijdte (misdaden, wanbedrijven en zelfs overtredingen).¹¹ Het toepassingsgebied van de Wet van 17 juli 1990 is niet beperkt tot de misdrijven i.v.m. verdovende middelen, zoals in sommige landen. Naast alle misdrijven vermeld in het Strafwetboek zijn ook de misdrijven uit de bijzondere strafwetten beoogd.¹²

De nieuwe vormen van verbeurdverklaring zijn facultatief. De rechter kan oordelen of verbeurdverklaring al dan niet moet worden uitgesproken. De wetgever heeft aan de rechter de vrijheid willen laten om de mogelijke nadelige gevolgen te voor-

7. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 4.

8. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 5.

9. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 11.

10. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 6.

11. Senaat, Zittijd 1989-90, nr. 890/2, Verslag Erdman, p. 25.

12. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Verslag Merckx-Van Goey, p. 3 en 6.

komen van de automatische toepassing van verbeurdverklaring in een aantal bijzondere gevallen.¹³

B. UITWISSELING

3. De Wet van 9 januari 1991 betreffende de uitwisseling en het herstel in eer en rechten is het gevolg van een initiatief van enkele senatoren die de termijn van het herstel in eer en rechten van vijf jaar tot drie jaar wilden beperken omdat de strafrechtelijke veroordeling in heel wat gevallen erge neveneffecten op de arbeidsmarkt heeft en een beletsel voor reclassering vormt, terwijl een termijn van drie jaar volstaat om uit te maken of de veroordeelde beterschap heeft betoond. Bij wijze van gevolg werd ook voorgesteld de wachttijd voor de automatische uitwissing van de politiestrafpen terug te brengen tot drie jaar.¹⁴

Tijdens de parlementaire bespreking van dit wetsvoorstel werd het toepassingsgebied van de automatische uitwissing uitgebreid tot de gevangenisstraffen beneden de zes maanden, tot de correctionele geldstraffen van ten hoogste 500 frank en tot de geldstraffen, ongeacht hun bedrag, inzake verkeer. In dit verband werd gewag gemaakt van de intentie om in de toekomst gevangenisstraffen beneden de zes maanden niet meer uit te spreken. Verder rechtvaardigde de wetgever het verschil tussen de geldboetes inzake gemeen recht en inzake verkeer door te zeggen enerzijds dat men het door de wet gewenst hoog bedrag van de geldboete voor specifieke misdrijven (drugs, financiële en economische misdrijven, fiscale boetes, sociale misdrijven) niet uit het oog mag verliezen en anderzijds dat dikwijls in verkeerszaken hogere boetes worden uitgesproken wegens de samenloop van misdrijven.¹⁵

Tijdens dezelfde besprekingen werd tevens naar een middel gezocht om de nieuwe termijn van uitwissing in overeenstemming te brengen met de proeftijd van één tot vijf jaar ingesteld bij de wet betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie. Het maximale uitstel voor geldboetes en gevangenisstraffen die zes maanden niet te boven gaan wordt voortaan vastgesteld op drie jaar.¹⁶

C. VERJARING

4. Het ontwerp van Programmawet van 24 december 1993 voorzag in een verlenging van de verjaringstermijnen van de strafvordering m.b.t. bepaalde misdrijven. De verjaringstermijn werd op vijf jaar gebracht in drie gevallen:

- a. inzake gecorrectionaliseerde misdaden;
- b. inzake de bedrogmisdrijven omschreven in hoofdstuk II van titel IX van boek II van het Strafwetboek (bankbreuk, bedrieglijk onvermogen, misbruik van vertrouwen, oplichting, heling, witwassen...);

13. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, p. 4.

14. Senaat, Zittijd 1989-90, nr. 905/1, Memorie van toelichting, p. 2.

15. Senaat, Zittijd 1989-90, nr. 905/2, Verslag Verhaegen, p. 3 en 4.

16. Senaat, Zittijd 1989-90, nr. 905/2, Verslag Verhaegen, p. 5.

c. inzake fiscale fraude.

De regering motiveerde haar voorstel door erop te wijzen dat de verjaringstermijnen moeten worden aangepast aan de evolutie van de georganiseerde financiële criminaliteit, die trouwens steeds uitgebreider vormen aanneemt en dat de verjaringstermijnen van de strafvordering niet meer aangepast zijn aan de realiteit, vermits onderzoeken zeer uitgebreide opsporingen vergen waarbij dikwijls expertises in zeer gespecialiseerde materies noodzakelijk zijn. Bovendien zouden de verjaringstermijnen wat betreft de witteboordcriminaliteit niet meer aan hun maatschappelijk doel beantwoorden. Integendeel zou de vaststelling van de verjaring op het gebied van de financiële criminaliteit de publieke opinie in beroering hebben gebracht.¹⁷

Tijdens de parlementaire bespreking werd vanuit de oppositie een amendement ingediend om de verjaringstermijn m.b.t. wanbedrijven van drie jaar op vijf jaren te brengen. De verantwoording van dit amendement was dat aldus een evenwichtige en uniforme regeling werd beoogd. Tevens werd erop gewezen dat de aanwending van procedureregelen met als enig doel de verjaring te bekomen zodoende wordt ontmoedigd en meer armslag aan het gerechtelijk apparaat wordt gegeven om complexe dossiers aan te pakken.¹⁸

Dit amendement werd in de plaats van het oorspronkelijk ontwerp goedgekeurd nadat de minister van Justitie had vastgesteld dat het de eenvoudige oplossing is die het meest beantwoordt aan de nagestreefde doelstelling.¹⁹

D. DE GELDBOETE

5. Dezelfde Programmawet van 24 december 1993 heeft de opdecimes voor de geldboete van 1 januari 1994 verhoogd van 100 tot 150 en vanaf 1 januari 1995 van 150 naar 200.

De verhoging van de opdecimes werd verantwoord door de noodzaak middelen te moeten vinden ter financiering van het meerjarenplan van justitie. Aangezien de financiering niet binnen de rijksbegroting kon gebeuren, was de wetgever van oordeel dat ook de rechtzoekenden in de kosten moesten bijdragen en dat het in strafzaken gaat om personen die veroordeeld zijn tot het betalen van een boete of met wie een schikking is getroffen.²⁰

Dezelfde wet vult artikel 195 Sv. aan door te bepalen dat wanneer de rechter tot een geldboete veroordeelt hij voor de vaststelling van het bedrag ervan rekening kan houden met de door de beklaagde aangevoerde elementen over zijn sociale toestand.²¹ Uit de besprekingen in het parlement blijkt echter dat de rechter niet verplicht is rekening te houden met de sociale toestand van de beklaagde en het hem

17. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1211/1, Memorie van toelichting, p. 4 en 5.

18. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1211/3, Amendement Verwilghen, nr. 18, p. 3.

19. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1211/8, Verslag De Clerck, p. 9.

20. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 909/2, Verslag Pataer, p. 2.

21. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1211/3, Amendement Landuyt, nr. 29.

niet toegestaan is wegens deze situatie een geldboete uit te spreken die onder het minimum ligt.²²

Volledigheidshalve moet worden opgemerkt dat de wetgever het bedrag van de opdecimes herhaaldelijk heeft opgevoerd gedurende de laatste vijf jaar: artikel 326 van de Programmawet van 22 december 1989, in werking getreden op 9 januari 1990, bracht de coëfficiënt van vermenigvuldiging van 60 tot 80; artikel 48 van de Wet van 20 juli 1991, in werking getreden op 11 augustus 1991, voerde het vervolgens op tot 90 en artikel 162 van de Wet van 26 juni 1992, in werking getreden op 10 juli 1992, tot 100.

E. UITSTEL EN OPSCHORTING

6. De Wet van 10 februari 1994 heeft de toepassingsvoorwaarden van uitstel en van opschorting verruimd. Aan de basis van deze wet staat een parlementair initiatief dat nog een grotere versoepeling van de toepassingsvoorwaarden beoogde.

De oorspronkelijke bedoeling was opschorting of uitstel te kunnen uitspreken t.a.v. een ieder die geen veroordeling heeft ondergaan tot een criminele straf wanneer de feiten niet van aard schijnen te zijn dat ze moeten worden gestraft met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf.

Dit voorstel werd verantwoord door te wijzen op de uitbreiding van het toepassingsveld van de transactie.

Tengevolge de Wet van 28 juni 1984 kan voortaan het openbaar ministerie een minnelijke schikking voorstellen aan iemand die een misdrijf heeft gepleegd waarvoor hij maximum tot vijf jaar gevangenisstraf kan worden veroordeeld. Wanneer het openbaar ministerie eigenmachtig een minnelijke schikking kan voorstellen, moet ook de rechter volgens het parlementair initiatief gemachtigd worden om te oordelen of al dan niet opschorting of uitstel kan worden toegekend, zonder daarbij gebonden te zijn door limitatieve voorwaarden zoals in de Wet van 29 juni 1964 opgenomen.²³

De goedgekeurde wet stelt net zoals het oorspronkelijk voorstel het plafond m.b.t. de tenlastegelegde misdrijven op feiten die niet van aard schijnen te zijn dat ze gestraft moeten worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf.

Doch het voorstel waarbij m.b.t. de vroegere veroordelingen elke persoon die nog geen criminele straf had opgelopen in aanmerking kwam voor opschorting of uitstel werd niet behouden.

In de Wet van 10 februari 1994 is een correctionele hoofdgevangenisstraf van meer dan twee maanden (vroeger één maand) een beletsel voor de toekenning van opschorting. De grens van twee maanden werd bewust gekozen om te vermijden dat een veroordeling wegens een misdaad bestraft met opsluiting en verlaagd door

22. Kamer, Zittijd 1993-94, Verslag De Clerck, nr. 1211/8, p. 5.

23. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 653/2, Verslag Mahoux, p. 16-19.

verzachtende omstandigheden tot één maand gevangenisstraf een hinderpaal zou zijn. Doch de wetgever wilde niet verder gaan om geen blijk te geven van laksheid.

M.b.t. uitstel werd tenslotte aangenomen dat ieder veroordeelde die nog niet is veroordeeld tot een gevangenisstraf van meer dan twaalf (vroeger zes) maanden in aanmerking komt. De wetgever is ook op dit punt niet verder willen gaan omdat vanaf een vorige veroordeling tot één jaar, de beklaagde zich gedurende vijf jaar in staat van wettelijke herhaling bevindt.²⁴

F. DIENSTVERLENING

7. Dezelfde Wet van 10 februari 1994 voert de dienstverlening in als vorm van probatiemaatregel.

De dienstverlening bestaat in een activiteit van algemeen nut of in een verplichting om een bepaalde scholing te volgen die door de probatiecommissie wordt bepaald op grond van de lichamelijke of verstandelijke geschiktheid van degene die haar moet verrichten; deze laatste wordt niet bezoldigd voor de dienstverlening, welke hij verricht in de vrije tijd tussen de school- of beroepsactiviteiten.

Ze bedraagt ten minste twintig uur en ten hoogste tweehonderd veertig uur en moet uitgevoerd worden binnen twaalf maanden na de dag waarop het vonnis of het arrest in kracht van gewijsde is gegaan.

In de memorie van toelichting van de wet wordt verwezen naar het Regeerakkoord van 9 maart 1992 waarin wordt gezegd dat in de bestrijding van de kleine criminaliteit de regering zal zorgen voor de bevordering van de toepassing van alternatieve sancties. De dienstverlening wordt voorgesteld als de meest vernieuwende alternatieve maatregel die in de loop van de laatste twintig jaar in de Europese strafwetgevingen werd ingevoerd.

De memorie van toelichting benadrukt tevens dat lichte straffen met uitstel uitgesproken voor de bestraffing van de kleine, vaak voorkomende, delinquentie geen algemene of bijzondere preventieve werking hebben. Van de dienstverlening wordt verwacht dat ze t.a.v. de dader resocialiserend werkt en t.a.v. de bevolking een normbevestigende invloed heeft en dat ze t.a.v. beiden tot waarschuwing dient.²⁵

De dienstverlening, die hetzij als enige probatievoorwaarde, hetzij samen met andere kan worden opgelegd, is enkel mogelijk wanneer de probatieopschorting of het probatieuitstel voor de volledige gevangenisstraf wordt uitgesproken.²⁶

Vooraleer tot dienstverlening wordt beslist moet een maatschappelijk onderzoek worden uitgevoerd. De wetgever was van oordeel dat er immers moet worden uitgemaakt in hoeverre de maatregel voor de betrokkene zinvol kan worden ervaren en gunstige uitwerking kan hebben.²⁷

24. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 653/2, Verslag Mahoux, p. 21.

25. Kamer, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 1 en 3.

26. Kamer, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 6.

27. Kamer, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 10.

G. TRANSACTIE

8. De Wet van 10 februari 1984 heeft ook enkele wijzigingen aan de voorwaarden van de minnelijke schikking aangebracht.

Enerzijds wordt er afgestapt van de voorwaarde dat de aan een ander toegebrachte schade volledig moet zijn vergoed. Voortaan kan de schikking ook worden voorgesteld op voorwaarde dat de dader in een geschrift zijn burgerlijke aansprakelijkheid voor het schadeverwekkend feit heeft erkend en hij het bewijs heeft geleverd van de vergoeding van het niet-betwiste gedeelte van de schade en de regeling ervan. De bedoeling van die eerste wijziging is de procedure van minnelijke schikking te activeren. Er werd vastgesteld dat de voorwaarde van een voorafgaande en volledige schadevergoeding een remmend effect heeft omdat soms de omvang van de schade niet altijd op korte termijn kan worden vastgesteld, vooral bij letsels, en ook benadeelden, al dan niet onder invloed van hun verzekeraars, schadeposten op flagrante wijze durven opdrijven.²⁸

Anderzijds bepaalt de wet voortaan dat het slachtoffer in ieder geval zijn rechten kan doen gelden voor de bevoegde rechtbank. In dat geval is het aanvaarden van de minnelijke schikking door de dader een onweerlegbaar vermoeden van fout. Deze bepaling is een tegemoetkoming aan de slachtoffers. De burgerlijke rechtbank en de slachtoffers zijn dus niet gebonden door de schadebeoordeling van de procureur des Konings. Daarenboven kan het slachtoffer zich tegen de dader op een onweerlegbaar vermoeden van fout beroepen en moet het alleen het oorzakelijk verband en de omvang van de schade bewijzen.²⁹

H. BEMIDDELING IN STRAFZAKEN

9. De bemiddeling in strafzaken geïntroduceerd bij de Wet van 10 februari 1994 werd door de wetgever gedefinieerd als een alternatieve vorm van tussenkomst door de gerechtelijke overheid om een oplossing te bieden voor de conflictsituatie, veroorzaakt door een misdrijf, en waarbij een beroep wordt gedaan op de verantwoordelijke medewerking van de partijen.³⁰

De wetgever streeft met die nieuwe procedure vooral vier doeleinden na:

a. een snelle schadevergoeding van het slachtoffer te waarborgen;

De bemiddeling geeft voorrang aan de belangen van het eventuele slachtoffer.³¹

b. de berechting van de kleine criminaliteit te versnellen;

De traditionele procedure wordt te traag beoordeeld om tot een veroordeling te komen omdat ze uiteenvalt in twee fases, de ene politieel, de andere gerechtelijk, wat niet alleen onnodig, maar ook zonder belang wordt geacht voor kleine misdrijven, waarvan de bewijzen vrij duidelijk zijn.

28. Senaat, Zittijd 1991-92, nr. 463/1, Toelichting, p. 2.

29. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 65 en 66.

30. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 3.

31. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 1-3.

c. alternatieve oplossingen te zoeken om vormen van sociale reacties te waarborgen die niet noodzakelijk de tussenkomst van een rechter vereisen;
De gevangenisstraf en de geldboete zijn niet geschikt als enige maatregelen tegen vaak voorkomende delinquentie. De gevangenisstraf staat niet in verhouding tot het type misdrijf dat werd gepleegd, terwijl de geldboete niet erg afschrikt.

d. het gevoel van straffeloosheid tegen te gaan.

De wetgever wil met de bemiddeling de mogelijkheid scheppen om de dader van een misdrijf een fikse waarschuwing te geven, waarmee hem de illusie van straffeloosheid wordt ontnomen. De bemiddeling heeft tot doel de spiraal van de stadscriminaliteit te doorbreken omdat bij niet-optreden het gevaar dreigt dat dergelijk gedrag een repetitief karakter krijgt en een nabootsingseffect veroorzaakt.³²

De wetgever wil aldus aan de gerechtelijke overheid de mogelijkheid bieden om sneller en demonstratiever op te treden om opnieuw aan de burger vertrouwen te schenken in de gerechtelijke instelling zonder daarom te moeten grijpen naar een veroordeling of naar een gevangenisstraf.³³

10. De bemiddeling in strafzaken kan vanwege de procureur des Konings bestaan:

a. in een bemiddeling tussen dader en slachtoffer om tot een akkoord te komen over schadeloosstelling van het slachtoffer;

De schadeloosstelling van het slachtoffer werd zelfs het eerste doel van de nieuwe procedure genoemd.³⁴

b. in een verzoek aan de dader een geneeskundige behandeling of iedere andere passende therapie te volgen gedurende een termijn die zes maanden niet mag overschrijden voor zover de dader zich voor het misdrijf op een ziekteverschijnsel beroept of op een drank- of drugsverslaving;

c. in een verzoek aan de dader een dienstverlening uit te voeren of een scholing te volgen van ten hoogste honderdwintig uren binnen een termijn van ten minste een maand en ten hoogste zes maanden, na uitvoering van een maatschappelijk onderzoek.

Dit maatschappelijk onderzoek kan worden toevertrouwd aan de sociaal assistenten, die hiervoor in dienst worden genomen, of aan de politie.³⁵

De procureur des Konings kan deze mogelijkheden afzonderlijk of tegelijk aanwenden volgens hetgeen hem de beste oplossing voorkomt.³⁶ De wetgever heeft ten andere ook niet willen verhinderen dat het parket eerst de procedure van de strafbemiddeling op gang brengt om tot een schadevergoeding te komen en daarna opteert voor een minnelijke schikking.³⁷

32. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 14 en 17.

33. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 3.

34. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 5.

35. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 41.

36. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 5.

37. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 21 en 31.

11. In het oorspronkelijk ontwerp van wet was de bemiddeling mogelijk voor alle misdrijven, zonder enig onderscheid.

De Raad van State heeft desbetreffende doen opmerken dat het niet begreep waarom de bevoegdheid van de procureur des Konings niet beperkt werd door middel van enig criterium dat samenhangt met de ernst van het gepleegde strafbaar feit.³⁸ Ook verschillende senatoren hebben kritiek geleverd op het onbeperkt toepassingsgebied van de voorgestelde procedure, vooral deze blijkens de doelstellingen in de eerste plaats de snelle berechting van de stadscriminaliteit beoogt.³⁹

Uiteindelijk werd gekozen om de strafbemiddeling te beperken tot misdrijven die niet van aard schijnen te zijn dat ze gestraft moeten worden met een gevangenisstraf van meer dan twee jaar.

Deze grens werd gekozen omdat dit de door de wet opgelegde minimumstraf is voor een aantal feiten die onder een zware abstracte kwalificatie worden omschreven, maar die in de concrete realiteit eerder banaal kunnen overkomen. De wetgever vernoemde in dit verband een kleine diefstal met licht geweld, gepleegd in bende, bij nacht door studenten tijdens een uit de hand gelopen kroegentocht.⁴⁰

12. Al heeft de wetgever de strafbemiddeling opgevat als een specifieke vorm van minnelijk schikking, toch heeft hij een persoonlijk contact tussen de procureur des Konings en de verdachte en, eventueel, het slachtoffer nodig geacht.⁴¹ Naar aanleiding van zijn oproeping door de procureur des Konings, kan de verdachte zich laten bijstaan door een advocaat; hij kan zich niet laten vertegenwoordigen. Het slachtoffer kan zich laten bijstaan of laten vertegenwoordigen door een advocaat. Uit de parlementaire bespreking blijkt echter dat de advocaten van de verdachte en het slachtoffer de bemiddeling mogen bijwonen, niet om te pleiten, maar om hun cliënten raad te geven bij de schaderegeling.⁴² Tevens heeft de wetgever gemeend dat indien er in de loop van een bemiddeling werkelijk debatten tussen advocaten zouden worden gevoerd de procureur des Konings hieruit slechts zou kunnen besluiten dat de voorwaarden ontbreken om tot een oplossing binnen deze procedure te komen.⁴³

I. SNELRECHT

13. Ten slotte dient te worden gewezen op het snelrecht geïntroduceerd door de Wet van 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering van de strafrechtspleging.

38. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 14 en 15.

39. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 15.

40. Kamer, Zittijd 1992-93, nr. 1128/3, Verslag Landuyt, p. 4 en 5.

41. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 4.

42. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 23.

43. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 7.

De wetgever is i.v.m. het snelrecht uitgegaan van de vaststelling dat het gerecht niet helemaal zijn opdracht vervult, wat het gerechtelijk apparaat bij de publieke opinie in diskrediet dreigt te brengen. In dit verband werd vooral de nadruk gelegd op de stadsdelinquentie. De daders ervan worden in vele gevallen op heterdaad betrapt. Ze betwisten niet de tenlastegelegde feiten. Een langdurig onderzoek is desaan gaande niet nodig. Nochtans bestaat er geen enkele zekerheid dat de daders na enkele maanden, of na enkele jaren, worden veroordeeld. Deze toestand wekt een gevoel van straffeloosheid bij de slachtoffers en bij de bevolking in het algemeen.

Het oorspronkelijk ontwerp van wet wilde daarom een procedure van snelle verschijning van de beklaagden voor de rechtbank invoeren, ongeacht of voorlopige hechtenis nodig werd geacht.

Deze procedure werd los van de bemiddeling in strafzaken gezien en werd bedoeld voor ernstiger delinquent gedrag. De versnelde procedure met vrijheidsbeneming werd tenslotte geschrapt. Enkel de onmiddellijke verschijning zonder vrijheidsbeneming is goedgekeurd geworden.⁴⁴

Ten gevolge van de introductie van die procedure kan de procureur des Konings een persoon die aangehouden is met toepassing van de artikelen 1 en 2 van de Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis of die zich bij hem meldt, oproepen om te verschijnen voor de politierechtbank of de correctionele rechtbank binnen een termijn die niet korter mag zijn dan tien dagen, noch langer dan twee maanden. De procureur des Konings stelt die persoon in kennis van de feiten die hem ten laste worden gelegd. De kennisgeving geldt als dagvaarding om te verschijnen.

De wetgever heeft duidelijk gemaakt dat zijn bedoeling is die procedure toe te passen in het kader van de zogeheten periode van 24 uur voorarrest wanneer iemand ter beschikking wordt gesteld van het parket en wanneer een bemiddeling in strafzaken mislukt.

De wetgever vindt dat het snelrecht drie fundamentele voordelen heeft:

- de formaliteit van dagvaarding bij deurwaardersexploot wordt uitgespaard;
- de sociale reactie op de delinquentie wordt onmiddellijk waarneembaar, zodat een einde aan de schijnbare straffeloosheid wordt gesteld;
- het aantal procedures bij verstek zal verminderen.⁴⁵

14. De Wet van 11 juli 1994 bepaalt eveneens dat de correctionele rechtbank waarbij de zaak overeenkomstig het snelrecht aanhangig is gemaakt en de politierechtbank ambtshalve de beoordeling van de burgerlijke belangen kunnen aanhouden, zelfs bij ontstentenis van burgerlijke partijstelling, wanneer de zaak wat die belangen betreft niet in staat van wijzen is.

44. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 209/2, Verslag Van Belle, p. 10 en 11.

45. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 209/2, Verslag Van Belle, p. 13.

De benadeelde kan dan nadien door middel van een ter griffie ingediend verzoekschrift zich burgerlijke partij stellen.

De bedoeling van die regeling is de rechten van het slachtoffer te verzoenen met het tempo van de versnelde procedures. Snelle procedures kunnen de belangen van de slachtoffers schaden, doordat hen niet de tijd wordt gelaten om de verdediging van hun belangen voor te bereiden of doordat ze zelfs volstrekt onwetend zijn over het afwikkelen van de procedure.⁴⁶

15. De Wet van 11 juli 1994 heeft ten slotte aan het openbaar ministerie binnen de perken van de Wet van 4 oktober 1867 de bevoegdheid toegekend, indien geen gerechtelijk onderzoek is gevorderd, de beklaagde rechtstreeks voor de correctionele rechtbank te dagvaarden of op te roepen met mededeling van de verzachtende omstandigheden of van de reden van verschoning wanneer het van oordeel is dat er wegens verzachtende omstandigheden of om reden van verschoning geen grond is om een hogere straf te vorderen dan een correctionele straf. De correctionele rechtbank kan zich nochtans onbevoegd verklaren t.a.v. de verzachtende omstandigheden of de grond van verschoning wanneer zij geadieerd is door het openbaar ministerie.

De wetgever heeft deze hervorming verantwoord door de logheid van de procedure die zonder enige uitzondering de tussenkomst van de raadkamer vereist om te correctionaliseren. Nochtans heeft hij de mogelijkheid willen openlaten dat de rechtbank zich onbevoegd zou kunnen verklaren om het principe te behouden dat de rechter het bestaan van verzachtende omstandigheden of van een grond van verschoning moet vaststellen. Ook is het zijn bedoeling geweest aldus de belangen van de burgerlijke partij, die zouden kunnen worden geschaad door de erkenning van een grond van verschoning, veilig te stellen.⁴⁷

Deel II: Algemeen overzicht van de nieuwe wetgeving

A. DE TOEPASSINGSGEBIEDEN VAN DE NIEUWE WETGEVING

16. Opschorting en uitstel zijn voortaan mogelijk indien de tenlastegelegde feiten niet van die aard schijnen te zijn dat ze gestraft⁴⁸ moeten worden met een hoofdstraf van meer dan vijf jaar correctionele gevangenisstraf of een zwaardere straf (art. 3 en 8 W. 29 juni 1964 gewijzigd door de W. 10 februari 1994).

De wetgever heeft de verhoging van de bovengrens m.b.t. de tenlastegelegde feiten die vroeger voor opschorting twee jaar en voor uitstel drie jaar bedroeg gerechtvaardigd door te verwijzen naar de bevoegdheid van het openbaar ministerie

46. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 209/2, Verslag Van Belle, p. 78-79 en 88-92.

47. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 209/2, Verslag Van Belle, p. 154-155.

48. Het zij opgemerkt dat bij opschorting geen straf wordt opgelegd.

om een transactie voor te stellen. Sedert de Wet van 28 juni 1984 is de grens ter zake dat het misdrijf strafbaar is hetzij met geldboete, hetzij met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar, hetzij met die beide straffen.

Die vergelijking gaat moeilijk op. In de eerste plaats rijst de vraag of de Wet van 28 juni 1984 wel een goed voorbeeld is, nu over de grens van de bevoegdheid van het parket om een minnelijke schikking voor te stellen grote discussie in en buiten het parlement is ontstaan.⁴⁹ In de tweede plaats springt het in het oog dat de criteria van de Wetten van 28 juni 1984 en 29 juni 1964 niet dezelfde zijn. Bij de transactie is het criterium de bij de wet gestelde straf. Het gaat om misdrijven die wettelijk gezien hetzij met geldboete, hetzij met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaar, hetzij met die beide straffen strafbaar zijn. Het openbaar ministerie kan binnen die wettelijke grenzen een transactie voorstellen voorzover hij enkel geldboete of enkel geldboete met verbeurdverklaring meent te moeten vorderen. Bij opschorting of uitstel gaat het niet om de straffen zoals de wet ze omschrijft, doch om straffen die de rechter meent te moeten opleggen. In de derde plaats heeft de wetgever blijkbaar vergeten dat zo hij bij de Wet van 28 juni 1984 de grens op de wettelijke straf van vijf jaar heeft gesteld dit enkel was omdat op eenvoudige diefstal een maximumstraf van vijf jaar stond, doch het nooit zijn bedoeling is geweest de transactie voor alle feiten waarop die wettelijke straf is gesteld te veralgemenen.⁵⁰

In de vierde plaats heeft de wetgever geen rekening gehouden met de circulaires van de procureurs-generaal omtrent de toepassing van de minnelijke schikking. Al zijn die circulaires geen formele bron van het strafprocesrecht, toch brengen ze soms een belangrijke regelgeving tot stand. Die omzendbrieven stellen de grens in de regel bij misdrijven waarvan de maximum hoofdgevangenisstraf zes maanden bedraagt.⁵¹

De nieuwe plafondstraf van vijf jaar in concreto betekent dat thans alle misdaden voor uitstel en opschorting in aanmerking komen.⁵² Dit is een duidelijke breuk met de historische achtergronden van de alternatieven voor de vrijheidsstraf. De wetgever heeft met de Wet van 31 mei 1888 op de voorwaardelijke veroordeling op de eerste plaats een alternatief voor de *korte* gevangenisstraf gewild.⁵³ Uitstel en later opschorting stonden derhalve enkel open voor personen met een gering gerechtelijk verleden die worden vervolgd wegens niet al te ernstige feiten.⁵⁴

49. BOSLY, H.D., 'Un projet étendant considérablement le champ d'application de la transaction en matière pénale', *J.T.*, 1983, 725-727; CLOSE, F., 'La transaction en matière pénale', *R.D.P.*, 1986, 47-77, i.h.b. nr. 12 e.v.; MORRENS, P., 'De rechter buitenspel?, Over de toepassing van de minnelijke schikking in de praktijk', *Panopticon*, 1991, 168-173, i.h.b. 172.

50. Senaat, Zittijd 1982-83, nr. 381/2, Verslag Van In, 8.

51. ARNOU, P., 'Minnelijke schikking' (Gemeen recht), *Comm.Straf.*, nr. 33.

52. VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Maklu, Antwerpen-Apeldoorn, 1994, 2e uitg., I, 367.

53. DE RUYVER, B., 'De alternatieve straffen. Een modetrend of een volwaardig instrument?', in *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, Mys en Breesch, 1993, 91-115, i.h.b. 94; VANHOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *Belgisch strafrecht*, Gent, Story-Scientia, 1968, III, nr. 1912.

54. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, I, 365.

De wetgever is ook blijkbaar vergeten dat het vroegere plafond van drie jaar gevangenisstraf m.b.t. uitstel niet het resultaat van een toevallige keuze is geweest. De wetgever had door die bovengrens het mogelijk willen maken dat uitstel in uitzonderlijke omstandigheden kan worden toegestaan voor misdrijven waarop de wet de doodstraf stelt en die door aanneming van verzachtende omstandigheden met een gevangenisstraf van drie jaar kunnen worden gestraft. De Softenon-zaak is daaraan niet vreemd. Aldus had men gehoopt dat sommige in rechte niet gerechtvaardigde en ophefmakende vrijspraken door de jury in zekere mate zou kunnen worden vermeden.⁵⁵

Het nieuwe plafond maakt van een uitzonderlijk geval de regel. Doch door de grens op vijf jaar te stellen heeft de wetgever niet enkel het principe dat uitstel en opschorting slechts kunnen worden toegekend voor minder ernstige misdrijven op de helling gezet. Daarenboven wist de nieuwe wet bijna elk onderscheid tussen de toepassingsvoorwaarden van opschorting en uitstel uit. Aangezien opschorting een grotere gunst is dan uitstel waren tot nog toe de toepassingsvoorwaarden voor opschorting strenger. Thans blijft er enkel een verschil over m.b.t. het gerechtelijk verleden. Het vroegere verschil tussen opschorting en uitstel m.b.t. de strafmaat voor de tenlastegelegde feiten is daarentegen weggewerkt⁵⁶, terwijl de wetgever met invoering van de opschorting duidelijk heeft gewild dat de rechter naast het uitstel over een nieuwe beslissingsbevoegdheid zou beschikken in de gevallen waarin een veroordeling, zelfs met uitstel, de verbetering, die reeds werd bekomen of die men van de beklaagde kan verwachten, en zijn reclassering nadelig zou kunnen beïnvloeden.⁵⁷

De wetgever is met de quasi-gelijkstelling van uitstel met opschorting niet enkel teruggekomen op zijn vroeger uitgangspunt. Hij heeft daarenboven geen acht geslaan op de bevindingen van de praktijk die uitwijzen dat volgens bijna alle rechters opschorting enkel aangewezen is wanneer het gaat om eenmalige lichte feiten.⁵⁸

17. De procureur des Konings kan voortaan aan strafbemiddeling doen voorzover het feit niet van die aard schijnt te zijn dat het gestraft moet worden met meer dan twee jaar correctionele gevangenisstraf (art. 216ter Sv.).

Deze bovengrens moet worden gelezen samen met artikel 80 Sw., waarin de strafvermindering bij toepassing van verzachtende omstandigheden is geregeld, wat tot het besluit leidt dat strafbemiddeling mogelijk is voor alle misdaden waarop de wet geen straf stelt die vijftien tot twintig jaar dwangarbeid te boven gaat. Dit plafond bewijst duidelijk de omvangrijke bevoegdheid waarover het parket terzake beschikt. Het kamerverslag rechtvaardigt die bovengrens door het voorbeeld op te

55. Kamer, Zittijd 1962-63, nr. 457/1, p. 2.

56. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, I, 367.

57. Kamer, Zittijd 1956-57, nr. 598/1, p. 5; Senaat, Zittijd 1963-64, Handelingen van 27 november 1963, 91.

58. PEETERS, E., 'Een straftoemetingsonderzoek bij de correctionele rechter', *Panopticon*, 1988, 38-62, i.h.b. 49.

geven van een kleine diefstal, met licht geweld, gepleegd in bende, bij nacht door studenten tijdens een uit de hand gelopen kroegentocht, waarvoor strafbemiddeling mogelijk moet zijn.⁵⁹ Er moet weliswaar worden toegegeven dat in dit geval de wettelijke straf omschreven door artikel 472 Sw. precies vijftien tot twintig jaar dwangarbeid bedraagt. Doch het voorbeeld lijkt toch niet het type van de stadsdelinquentie te zijn met een repetitief karakter, waarvan de straffeloosheid de slachtoffers en de bevolking in het algemeen schokt. Hoe dan ook staat het vast dat de meeste misdaden, behalve de allerswaarste, vatbaar zijn voor bemiddeling.⁶⁰

Het is niet onbelangrijk te onderstrepen dat het toepassingsgebied van de strafbemiddeling omschreven wordt met verwijzing niet naar de straf die de wet bepaalt, doch naar de straf waarmee het feit zou moeten worden gestraft. Zoals gemeld is de uit te spreken straf een criterium in de wet op de uitschorting, het uitstel en de probatie, wat logisch is, vermits het gaat om een rechterlijke beslissing. Te dezen gaat het echter om een beslissing van het openbaar ministerie. Desondanks wordt er geanticipeerd op de straf die de rechter zou opleggen. C. VAN DEN WYNGAERT doet in dit verband opmerken dat de strafvorderlijke functie van de parketmagistraat aldus zeer dicht bij de rechtsprekende functie van de rechter komt.⁶¹ De procureur des Konings apprecieert of het feit met een hoofdstraf van meer of minder dan twee jaar correctionele gevangenisstraf moet worden bestraft.⁶² Bij de transactie, die ook een beslissing van het openbaar ministerie is, is daarentegen de plafondstraf de bij de wet bepaalde straf.

In dit verband valt het ook op dat ondanks het verschil in de toepassingsgebieden van de transactie en de strafbemiddeling, de wetgever het mogelijk heeft geacht dat de procureur des Konings van strafbemiddeling naar de minnelijke schikking zou overstappen.⁶³

Dergelijke overstap is niet enkel vreemd wgens de verschillende toepassingsgebieden van beide rechtsinstituten. Meer principiële redenen maken dat transactie en bemiddeling best duidelijk van elkaar gescheiden blijven. De gevallen die zich lenen tot de toepassing van de transactie zijn meestal niet de uiting van een ernstig delinquent gedrag. Het gaat om feiten waarbij het parket zich kan vergenoegen met de vaststelling dat de betaling van een geldsom toereikend is. Bij de gevallen die in aanmerking komen voor strafbemiddeling staat daarentegen de persoonlijkheid van de verdachte zelf centraal en zijn de omstandigheden die hem tot delinquent gedrag hebben gebracht van belang. De situaties zijn dus verschillend.⁶⁴ Daarenboven bestaat er ook een verschil tussen de strafbemiddeling en de minnelijke schikking, wat de bevoegdheden van het parket betreft. In de eerste procedure zal het parket meestal moeten optreden als een tussenpersoon tussen de dader en het slachtoffer

59. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1128/3, Verslag Landuyt, p. 5.

60. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, p. 477.

61. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, p. 478.

62. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 32.

63. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 21 en 31.

64. De efficiëntie van de justitie, Handelingen van het colloquium georganiseerd door 'Magistratuur en Maatschappij' op 16 december 1994, Mys en Breesch, p. 25.

en zal het soms experimenteren met alternatieve behandelingen of sancties. In het tweede geval beslist de procureur des Konings dat de instelling van de strafverdring vermeden kan worden voorzover een geldsom wordt betaald.⁶⁵ Tenslotte zijn de methoden tot het afdoen van strafbare feiten ook duidelijk verschillend: bij transactie kunnen alleen voorwaarden met een financieel karakter worden gesteld, terwijl bij strafbemiddeling ook andere voorwaarden kunnen worden geformuleerd.⁶⁶

B. HET ALGEMEEN KADER VAN DE SANCTIES

18. Het is niet gemakkelijk de nieuwe wetgevende initiatieven te plaatsen in het algemeen normatief kader van de strafrechtelijke sancties. Nochtans hebben ze wel duidelijke verdiensten.

Het staat vast dat vanuit een resocialisatieperspectief de strafbemiddeling toe te juichen is: de dader krijgt de kans om in een face-to-face situatie de gevolgen van zijn daad in te zien en is bijna verplicht rekenschap af te leggen aan het slachtoffer.⁶⁷ De herstelbemiddeling heeft niet enkel een hoog exemplarisch karakter naar de omgeving van het slachtoffer; ze komt ook de beeldvorming over de justitie ten goede.⁶⁸ De wetgever heeft middels de strafbemiddeling een mogelijkheid gecreëerd om te reageren op delinquent gedrag, zonder dat de verdachte noodzakelijkerwijze voor de strafrechter moet verschijnen.⁶⁹ Voor de dader wordt het aldus mogelijk de meestal niet gewenste ruchtbaarheid verbonden aan een openbare terechtzitting te vermijden.⁷⁰ Voor het openbaar ministerie is de bemiddelingsprocedure eveneens voordelig omdat hij een gedeelte van de bij hem aangebrachte zaken binnen een korte tijd zelf kan afhandelen zonder een gerechtelijk onderzoek te moeten vorderen of een dagvaarding te moeten uitbrengen.⁷¹

Ook de dienstverlening vertoont als dusdanig meer dan één positief aspect. De bestraffing door middel van een activiteit van algemeen nut heeft een symbolische waarde in een maatschappij die aan arbeid een enorm belang toekent. Dienstverlening draagt ongetwijfeld ook bij tot het eerherstel en de resocialisering van de betrokkene. Daarenboven kan ze gesitueerd worden in de fundamentele heroriëntatie van de strafrechtspleging in de richting van een herstelrecht: door de bestraffing wordt het leed dat door het misdrijf is veroorzaakt hersteld.⁷² Men spreekt in dit verband van de verzoenende functie van de straf.

65. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 63.

66. OSINGA, P., *Transactie in strafzaken*, Gouda-Quint, Arnhem, 1992, p. 199.

67. DE RUYVER, B., *L.c.*, i.h.b. p. 108.

68. PIETERS, F., 'De positionering van de vrijheidsberovende straf binnen de recente beleidsontwikkelingen', *Panopticon*, 1995, 243-247, i.h.b. 245.

69. De efficiëntie van de justitie, *o.c.*, p. 6.

70. BAUWENS, N., 'Het beleid van het openbaar ministerie, rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 1 september 1994', *R.W.*, 1994-95, 585-603, i.h.b. 592.

71. DE SMET, B., 'De versnelling van de strafrechtspleging met instemming van de verdachte', *Panopticon*, 1994, 420-444, i.h.b. 433-434.

72. VANNESTE, C., 'Le travail d'intérêt général: pour le meilleur ou pour le pire?', *R.D.P.*, 1993, 840-853, i.h.b. 843-844.

19. De moeilijkheden omtrent de aard van de nieuwe wetgevende initiatieven zijn nochtans groot. Ze beginnen bij de dienstverlening. De wetgever heeft geen zelfstandige rechtsgrond aan de dienstverlening gegeven. De dienstverlening werd ingevoerd als een vorm van probatiemaatregel. De Raad van State merkte desbetreffende op dat hiervoor geen aanpassing van de probatiewet vereist is.⁷³ De regering antwoordde echter dat het juridisch nog niet zo zeker is dat de rechter, bij ontstentenis van tekst, de dienstverlening als probatiemaatregel kan opleggen. Dit antwoord is paradoxaal, nu de memorie van toelichting verwijst naar een pilootproject met gemeenschapsdienst van de Correctionele Rechtbank te Leuven.⁷⁴ In dit project werd de dienstverlening precies als een probatievoorwaarde ingekaderd in de toepassingsfeer van de Wet van 29 juni 1964.

Blijkbaar is de invoering van de dienstverlening als een probatievoorwaarde een gemakkelijksoplossing geweest. De wetgever zelf heeft toegegeven dat die legistische weg maar een beperkte aanpassing van de wetgeving behoeft. De memorie van toelichting verheelt niet dat een invoering van de dienstverlening als alternatieve straf enkel kan gebeuren door een wijziging van boek I van het Strafwetboek en dat een dergelijke ingreep, omwille van de mogelijke gevolgen, een grondige studie vereist en ook overleg met de gemeenschappen.⁷⁵

Het staat niettemin duidelijk vast dat de dienstverlening een alternatieve straf is en geen verband houdt met de probatie. De dienstverlening behoudt het wezen en de functies van een straf: vergelding en restitutie gekoppeld aan het perspectief van resocialisatie.⁷⁶ Uit meerdere bevragingen is gebleken dat dienstverleners de gemeenschapsdienst eveneens als een straf ervaren. Wie een dergelijke prestatie wil vervullen doet dit bij wijze van genoegdoening aan de samenleving die nadeel heeft ondervonden.⁷⁷

De huidige keuze van de wetgever is des te meer vatbaar voor discussie dat de gedachte die aan de dienstverlening ten grondslag ligt zich duidelijk onderscheidt van die waarop de probatie steunt. Dienstverlening stelt de delinquent ertoe in staat om de schade te herstellen die hij door zijn fout aan de maatschappij heeft berokkend; probatie daarentegen houdt in dat aan de delinquent hulp wordt geboden.⁷⁸ Ook het gebruik van de termen 'deze maatregel kan ... worden bevolen' in het nieuw artikel 1*bis* van de Wet van 29 juni 1964 staat haaks op de filosofie van het probatiesysteem, waarvan de vrijwilligheid van de kant van de probant een essentieel element is.⁷⁹

73. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 16.

74. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 5.

75. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 653/1, Memorie van toelichting, p. 4.

76. DE RUYVER, B., *l.c.*, 101 en 114.

77. DECOCK, G., 'Gemeenschapsdienst: een alternatief?', *Panopticon*, 1993, 406-419, i.h.b. 410.

78. DUPONT, L., 'De probatie tussen toekomst en verleden', noot onder Corr. Leuven, 30 mei 1980, *R.W.*, 1980-81, 1934.

79. DE RUYVER, B., *l.c.*, 113.

20. De verwarring omtrent de dienstverlening is des te groter dat ze niet enkel voorkomt in de wet op de opschorting, het uitstel en de probatie, maar ook één van de vormen van de bemiddeling in strafzaken is.

In dat laatste geval is ze geen alternatief voor de straf, zoals dit het geval is wanneer ze aan de opschorting wordt gekoppeld. Ze is evenmin een alternatieve straf, zoals in het geval van uitstel; ze is zelfs geen strafrechterlijke sanctie, maar een manier om de uitoefening van de strafvordering te vermijden. Een geslaagde dienstverlening als modaliteit van de bemiddeling in strafzaken doet immers de strafvordering vervallen.⁸⁰

De koppeling van de dienstverlening aan de strafbemiddeling heeft ook als gevolg dat de voorwaarden m.b.t. de ernst van de tenlastegelegde feiten en het gerechtelijk verleden van de betrokkene totaal verschillen van de gevallen waar dezelfde maatregel een probatievoorwaarde is.

Er bestaat dus naargelang de drie gevallen (bemiddeling, opschorting, uitstel) niet enkel een groot verschil tussen de aard van de dienstverlening, doch ook op het vlak van de toepassingsvoorwaarden.

21. Er bestaat ook meer dan één grond van onduidelijkheid m.b.t. de strafbemiddeling.

De eerste bron van onduidelijkheid ligt in de term 'bemiddeling' zelf. De Raad van State heeft van meetaf aan doen opmerken dat het woord 'bemiddelen' betekent tussenbeide komen om een overeenkomst tot stand te brengen, die weten te bewerken. De in het aan de Raad van State voorgelegd en tenslotte goedgekeurd ontwerp omschreven procedure strekt niet om personen tot overeenstemming te brengen; zij beperkt zich tot het invoeren van nieuwe gevallen waarin de strafvordering kan vervallen doordat de dader van een strafbaar feit handelingen verricht die hem door het openbaar ministerie zijn opgedragen.⁸¹ De wetgever heeft uiteindelijk de uitdrukking 'bemiddeling in strafzaken' enkel aangehouden omdat het een gemakkelijk in het oor klinkende term zou zijn.⁸² M. VAN DE KERCHOVE doet desbetreffende opmerken: 'L'Etat-spectacle est donc toujours bien vivant et le langage juridique n'a pas épuisé son pouvoir mystificateur'.⁸³

De tweede bron van verwarring ligt in het feit dat de bemiddeling verschillende mogelijkheden omvat. In de strafbemiddeling kan men ten minste drie aspecten onderkennen: de bemiddeling zelf, de schaderegeling, de alternatieve sanctieering⁸⁴, die hetzij afzonderlijk, hetzij gecombineerd door de procureur des Konings kunnen worden gelast.

80. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, I, p. 328.

81. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 15.

82. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 19.

83. VAN DE KERCHOVE, M., 'Médiation pénale et travaux d'intérêt général', *J.T.*, 1995, 61-67, i.h.b. 62.

84. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 9.

Dit houdt verband met het feit dat de wetgever terzake uiteenlopende doeleinden heeft nagestreefd en afgestapt is van de basisidee die ten grondslag ligt van de bemiddeling, met name het herstelrecht⁸⁵: een rechtmatige conflictoplossing gerealiseerd via de bemiddeling tussen dader en slachtoffer onder toezicht van en met de garanties van het gerechtelijk systeem, waarbij het schadeherstel de materiële uitdrukking is van een verzoening tussen de rechtstreeks betrokkenen. De wetgever heeft dit uitgangspunt echter vermengd met diverse alternatieve vormen van strafrechterlijke afhandeling, met name behandeling van de vermoedelijke dader en gemeenschapsdienst.

Deze verwarring bestond reeds in het experiment dat ten grondslag ligt van de Wet van 10 februari 1994. Het systeem van bemiddeling in strafzaken uitgetest in het ressort van het hof van beroep te Gent lag reeds de nadruk op een snelle sociale reactie met de bedoeling normbevestigend op te treden, waarbij de procureur des Konings niet zozeer als mediator dan wel als beslissingnemende instantie optreedt.⁸⁶

De wetgever heeft aan die verwarring geen einde gesteld. C. VAN DEN WYNGAERT schrijft terecht dat de bemiddeling niet altijd een bemiddeling is tussen dader en slachtoffer. In bepaalde gevallen gaat het zelfs helemaal niet om bemiddeling, doch houdt de procedure in dat het parket voorstelt dat de verdachte zich aan bepaalde voorwaarden onderwerpt. De verdachte kan ermee instemmen. Als de verdachte aan de voorwaarden heeft voldaan, vervalt de strafvordering.⁸⁷ G. HOUCHON en C. VANNESTE zijn zelfs nog verder gegaan in hun kritiek door te schrijven dat het openbaar ministerie niet als een bemiddelaar kan worden aangemerkt omdat de procureur des Konings de beslissingnemende instantie is.⁸⁸

22. De sancties in het strafrecht staan steeds in verhouding tot de klassieke straf, die de gevangenisstraf nog steeds is. Een van de bedoelingen van de verschillende initiatieven terzake is de toepassing van de vrijheidsstraf terug te dringen. Nochtans rijst de vraag of de bemiddeling en de dienstverlening dit doel zullen kunnen bewerkstellen.

M.b.t. de bemiddeling zou dit doel ten eerste veronderstellen dat ze toegepast wordt op personen die anders zouden worden veroordeeld tot gevangenisstraf. Men kan daarover bijzonder sceptisch zijn, nu de wetgever om het uitgebreid toepassingsgebied van de bemiddeling te wettigen gevallen aanhaalt waarvan hij zelf zegt dat de kans dat de zaak wordt geseponneerd vrij groot is.⁸⁹ Dit impliceert dat het

85. DEMANET, G., 'La médiation pénale', rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Bergen op 1 september 1995', *R.D.P.*, 1995, 887-923, i.h.b. 896.

86. BAUWENS, N., Schengen, experientia docet. Bemiddeling in strafzaken, rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het hof van beroep te Gent op 1 september 1992, *R.W.*, 1992-93, 345-356, i.h.b. 351-356.

87. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, 476.

88. HOUCHON, G. en VANNESTE, C., 'A propos de la médiation pénale', *Journ. proc.*, 22 januari 1993, 12-13.

89. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 15-16.

gevaar van het verschijnen van de aanzuigende werking bestaat. Als gevolg van de strafbemiddeling zullen meer personen in het justitieel stelsel terechtkomen. Bovendien rijst de vraag wat er zal gebeuren wanneer een begonnen strafbemiddeling mislukt. Loopt degene die een strafbemiddeling heeft genoten niet meer kans op effectieve gevangenisstraf, daar waar hij zonder bemiddeling misschien een straf met uitstel zou hebben gekregen?⁹⁰ In dit verband valt trouwens op te merken dat de combinatie van verschillende maatregelen binnen de bemiddeling resulteert in een groter risico op mislukking. Hierdoor stijgt ook de kans op een effectieve dikwijls vrijheidsberovende straf.⁹¹

Ook m.b.t. dienstverlening heeft men zich afgevraagd of deze probatiemaatregel erin zal slagen de korte vrijheidsstraffen terug te dringen. Het wordt aannemelijker geacht dat de dienstverlening vooral zal worden toegepast t.a.v. personen die vroeger opschorting of uitstel genoten of eenvoudigweg dat de dienstverlening aanvullend zal worden uitgesproken t.a.v. personen die probatieopschorting of -uitstel kregen. De groep personen t.a.v. wie dienstverlening uitgesproken zal worden vertoont immers meer overeenkomsten, wat zowel de aard en de ernst van het gepleegd misdrijf als het gerechtelijk verleden betreft, met dergelijke groep personen dan met gedetineerden.⁹² Daarenboven heeft men in het buitenland ook vastgesteld dat de gevangenisstraf met uitstel, waaraan een dienstverlening gekoppeld is, van langere duur is dan een effectief uitgesproken gevangenisstraf en dat bijgevolg wanneer de gemeenschapsdienst dan uiteindelijk mislukt, de betrokkene dan ook een langere effectieve gevangenisstraf moet ondergaan.⁹³

Vanuit criminologisch oogpunt, kan men ook gerust zeggen dat het niet verantwoord zou zijn na een weigering de transactie te betalen een gevangenisstraf zelfs met uitstel, laat staan met probatie-uitstel al dan niet gepaard gaande met dienstverlening, te bevelen, nu het gaat om feiten waarvoor geacht werd dat alleen voorwaarden met financieel karakter moesten worden gesteld en niet geëxperimenteerd werd met alternatieve sancties.⁹⁴

Het staat nochtans vast dat de enorme toename van het bedrag van de opdecimes gedurende de laatste jaren en de beslissing van de minister van Justitie die aan de procureurs-generaal gevraagd heeft de veroordelingen tot vervangende gevangenisstraffen niet uit te voeren kan leiden tot een impasse, laat staan een werkelijke strafeloosheid op dat vlak.

23. De Programmawet van 24 december 1993 heeft de opdecimes voor de geldboete vanaf 1 januari 1994 verhoogd van 100 tot 150 en vanaf 1 januari 1995 van

90. DECOCK, G., *l.c.*, *Panopticon*, 1993, 406-419, i.h.b. 407; PIETERS, F., *l.c.*, *Panopticon*, 1995, 243-247, i.h.b. 245.

91. HOUCHON, G. en VANNESTE, C., *l.c.*; PETERS, T., *l.c.*, *Panopticon*, 1993, 97-106, i.h.b. 103-104.

92. VAN DER LAAN, P.H., 'Nieuwe pogingen om de vrijheidsstraffen terug te dringen: dienstverlening, reclasseringstoezicht en elektronisch huisarrest', *Justitiële Verkenningen*, 1988, nr. 3, 9-47, i.h.b. 20-21.

93. DECOCK, G., *l.c.*, *Panopticon*, 1993, 406-419, i.h.b. 407.

94. OSINGA, P., *o.c.*, 197-198.

150 tot 200. De verhoging van de opdecimes werd verantwoord door de noodzaak middelen te moeten vinden ter financiering van het meerjarenplan van justitie.⁹⁵ Bij de vorige verhogingen van de opdecimes van 60 tot 80 door de Programmawet van 22 december 1989, vervolgens van 80 tot 90 door de Wet van 20 juli 1991 en nadien van 90 tot 100 door de Wet van 26 juni 1992 werd reeds op overtuigende wijze aangetoond dat de verhogingen veel hoger liggen dan de inflatie.⁹⁶ Dit is ongetwijfeld nu nog meer het geval met de Programmawet van 24 december 1993, vermits de opeenvolgende verhogingen gedurende de laatste vijf jaar de opdecimes van 60 tot 200 hebben opgevoerd, dus meer dan een verdrievoudiging. Daarbij staat vast dat men de opdecimes niet meer kan aanmerken als een techniek die ertoe strekt aan de geldboetes de repressieve kracht terug te geven die ze hadden op het ogenblik dat de wetgever ze heeft uitgevaardigd en die ze in feite verloren hebben wegens de geleidelijke muntontwaarding.⁹⁷ Men kan gerust spreken van een budgettair gebruik van de geldboete⁹⁸, wat echter maakt dat bepaalde personen het bedrag ervan moeilijk kunnen betalen.⁹⁹ De wijziging van artikel 195 Sv., waardoor het thans bepaalt dat wanneer de rechter tot een geldboete veroordeelt hij voor de vaststelling van het bedrag ervan rekening kan houden met de door de beklaagde aangevoerde elementen over zijn sociale toestand is als compensatie voor de verhoging van de opdecimes waardeloos. Uit de besprekingen in het parlement blijkt immers dat de rechter niet verplicht is rekening te houden met de sociale toestand van de beklaagde en dat het hem niet is toegestaan wegens deze situatie een geldboete uit te spreken die onder het wettelijk minimum ligt.¹⁰⁰ Deze bepaling maakt voor de minder gegoeden de gevolgen van de verhoging van de opdecimes niet ongedaan.¹⁰¹

Bovendien zijn er de talrijke gevallen waar de betrokkenen moedwillig hun geldboete niet betalen en straffeloosheid genieten. Volgens bepaalde bronnen werd in 1992 een derde van de boetes niet betaald.¹⁰² De minister van Justitie heeft in elk geval toegegeven dat 30 % van de geldboetes niet wordt geïnd.¹⁰³

95. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1128/8, Verslag De Clerck, p. 4; Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 909/2, Verslag Pataer, p. 2.

96. ARNOU, P., Nieuwe verhoging van de opdecimes, *R.W.*, 1989-90, 1203-1204 en Opnieuw verhoging van de opdecimes op de strafrechterlijke geldboeten, *R.W.*, 1991-92, 143.

97. DUPONT, L. en VERSTRATEN, R., *Handboek Belgisch strafrecht*, Leuven, Acco, 1990, nr. 666; VANHOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *o.c.*, III, nr. 1790.

98. TRAEST, P., 'Rechts(on)zekerheid in materieel en formeel strafrecht en strafrechtelijk legaliteitsbeginsel', *R.W.*, 1993-94, 1190-1207, i.h.b. 1203.

99. De wetgever heeft trouwens aan het bedrag van de opdecimes terug gesleuteld door de Programmawet van 24 december 1994. Voortaan is de coëfficiënt terug 100 geworden in geval van overtreding van de wetgeving inzake de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit en bij zwartwerk, domeinen waarin de minimale geldboete gestegen was tot respectievelijk 1.200.000 F en 200.000 F.

100. Zie supra nr. 5.

101. Zie noot 27.

102. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, I, 314.

103. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 909/2, Verslag Pataer, p. 6.

C. DE ROL VAN DE ACTOREN IN HET STRAFPROCES

24. De nieuwe wetgevende initiatieven doen meer dan een vraag rijzen omtrent de rol van de traditionele actoren in het strafproces: de procureur des Konings, de vervolgdde persoon en het slachtoffer.

25. Met de strafbemiddeling dreigt de verwarring tussen de opdrachten van de strafrechter en van het parket nog groter te worden dan dit reeds vroeger het geval was met de transactie.

De Raad van State had reeds bij de neerlegging van het eerste ontwerp van wet vragen omtrent de taak van de procureur des Konings bij de strafbemiddeling. Hij was van oordeel dat het optreden van de parketten te dezen niet gesitueerd kan worden binnen het kader van de bevoegdheid van de procureur des Konings om over de opportuniteit van de vervolgingen te oordelen en eventueel een sepotbeslissing te nemen, al dan niet met voorwaarden. Fundamenteler was nog de bemerking dat het openbaar ministerie niet als een bemiddelaar kan worden aangemerkt omdat het één van de partijen in de strafrechtspleging is, terwijl de andere partij die is waaraan het strafbaar feit ten laste wordt gelegd. Volgens de Raad van State onderstelt het begrip bemiddeling zelf dat deze door een derde geschiedt.¹⁰⁴

De vragen en de opmerkingen betreffende de rol van de procureur des Konings zijn gedurende de parlementaire besprekingen niet weggeëbt. De onduidelijke houding van de regering was hieraan niet vreemd. In de Senaat heeft de regering beweerd dat het openbaar ministerie geen ruimere bevoegdheid krijgt dan het nu reeds bezit middels de seponering en de voorwaardelijke seponering. Ook werd van regeringszijde gezegd dat er geen sprake kan zijn van strafoplegging, vermits het de verdachte vrij staat de strafbemiddeling te weigeren.¹⁰⁵ Tijdens de besprekingen in de Kamer heeft de minister van Justitie daarentegen beweerd dat de bemiddeling aan de beslissingen van het parket om een zaak te seponeren een andere toevoegt en de bestaande mogelijkheden uitbreidt.¹⁰⁶

De parlementsleden zijn wel erin geslaagd de in het oorspronkelijk wetsontwerp voorgestelde bepaling die aan de procureur des Konings de bevoegdheid gaf in geval van toxicomanie of alcoholisme de dader te verzoeken een geneeskundige behandeling te volgen en hem hiervan op geregelde tijdstippen het bewijs te leveren te wijzigen. Ze waren van oordeel dat iemand de verplichting opleggen een medische behandeling te volgen een rechterlijke beslissing is en dat het openbaar ministerie niet zo ver kan gaan. Het wetsontwerp werd dan ook in de zin gewijzigd dat vereist is dat de dader van het misdrijf zich voor het misdrijf op een ziekteverschijnsel beroept of op een drank- of drugsverslaving opdat de procureur des Konings hem zou kunnen verzoeken een geneeskundige behandeling of iedere andere passen-

104. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/1, Memorie van toelichting, p. 14-15.

105. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 19-20.

106. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1128/3, Verslag Landuyt, p. 13 en 14.

de therapie te volgen en hem hiervan op geregelde tijdstippen het bewijs te leveren gedurende een termijn die zes maanden niet mag overschrijden.¹⁰⁷

Deze wijziging neemt niet weg dat de parlementsleden zich in de eerste plaats de vraag hebben gesteld tot hoever de taak van bemiddelaar van de procureur des Konings tussen de dader en het slachtoffer m.b.t. de schadevergoeding zich uitstrekt. Wat dit aspect van de strafbemiddeling betreft, blijft het onduidelijk of men werkelijk kan beweren dat het parket louter en alleen als tussenpersoon fungeert¹⁰⁸, nu het met een beslissingsbevoegdheid is bekleed.

De kritiek was nog scherper i.v.m. de dienstverlening die de procureur des Konings door de dader met diens instemming kan laten verrichten. In dit verband hebben parlementsleden duidelijk gezegd dat het parket de rol van de rechter overneemt.¹⁰⁹ Meer algemeen werd de vraag gesteld naar de mogelijkheid om de beslissingen van de procureur des Konings te controleren.¹¹⁰

26. Praktijkmensen en rechtsgeleerden hebben ook gewezen op de vermenging van de rollen van de rechter en van het parket. Hierboven werd reeds gemeld dat om het toepassingsgebied van de strafbemiddeling te omschrijven de wetgever uitgegaan is van de concrete straf waarmee het feit zou gestraft moeten worden, wat enkel de rechter, en niet het parket, kan bepalen.¹¹¹

Fundamenteler is de kritiek van de vereniging 'Magistratuur en Maatschappij'. Principieel rijzen volgens deze vereniging vragen bij de toekenning van de ruime bevoegdheden van de strafbemiddeling aan het parket dat handelt als een rechter, terwijl de waarborgen van het optreden van de rechter ontbreken. De rechter wijst zijn beslissing onafhankelijk, in het openbaar en moet deze motiveren. Deze waarborgen ontbreken bij de strafbemiddeling. Meer in het bijzonder had deze vereniging kritiek op het feit dat de wetgever de procureur des Konings laat handelen als een rechter door hem de bevoegdheid toe te kennen dienstverlening te laten verrichten, omdat de dienstverlening hoe dan ook de kenmerken van een straf vertoont. De oplegging van een alternatieve sanctie door een parketmagistraat zonder de mogelijkheid van hoger beroep is inderdaad een probleem. Daarom had deze vereniging voor de goedkeuring van de wet de voorkeur gegeven aan een degelijk gestructureerd en uitgewerkt systeem van praetoriaanse probatie, onder voorbehoud van de dienstverlening, die enkel door een rechter kan worden opgelegd.¹¹²

Kortweg kan men zeggen dat de bemiddeling in strafzaken aan de procureur des Konings enorme machten¹¹³ toekent die hem enerzijds onduidelijke bevoegdheden

107. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 39.

108. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 33.

109. Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1128/3, Verslag Landuyt, p. 8.

110. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 6.

111. Zie supra nr. 17.

112. De efficiëntie van de justitie, *o.c.*, 6, 25 en 26.

113. DEMANET, G., 'La médiation pénale en droit belge ou le magistrat de liaison, un nouvel entremetteur', *R.D.P.*, 1995, 230-264.

van tussenpersoon tussen dader en slachtoffer geven en anderzijds met opdrachten bekleedt die normalerwijze aan een rechter toekomen.

27. De rechtspositie van de vervolgte persoon is ingevolge de nieuwe wetgevende initiatieven ook niet meer duidelijk geworden.

Wanneer de procedure op basis van het snelrecht wordt gevoerd, rijst de vraag of de beklaagde wel kan rekenen op alle garanties van artikel 6 E.V.R.M.

Artikel 6.3. bepaalt dat eenieder die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, het recht heeft te beschikken over voldoende tijd en faciliteiten welke nodig zijn voor de voorbereiding van zijn verdediging, zichzelf te verdedigen of de bijstand te hebben van een raadsman van zijn keuze, de getuigen à charge te ondervragen of doen ondervragen en het oproepen en ondervragen van getuigen à décharge te doen geschieden op dezelfde voorwaarden als het geval is met de getuigen à charge en tenslotte zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk. De versnelling van de procedures dreigt de naleving van bepaalde van deze rechten in gevaar te brengen.

Meer principieel rijst trouwens de vraag of de behandeling van zaken in het raam van het snelrecht wel verenigbaar is met de algemene vereisten van artikel 6.1 dat eenieder bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvordering recht verleent op een eerlijke behandeling. Met het snelrecht bestaat immers het gevaar te vervallen in een rechtspraak die zou worden gegeven onder druk van de publieke opinie of van bepaalde omstandigheden.¹¹⁴

In andere processen komt daarentegen de rechtspositie van de beklaagde in de omgekeerde richting in gevaar ingevolge de verlenging van de verjaringstermijnen. De Programmawet van 24 december 1993 heeft immers op lineaire wijze de verjaringstermijn van de strafvordering m.b.t. wanbedrijven van drie jaren op vijf jaren opgevoerd. Rekening houdend met de mogelijkheid van stuiting van de verjaring is het niet uitgesloten dat de vervolgingstermijn m.b.t. feiten zoals een gewone fietsendiefstal tot tien jaar kan oplopen.¹¹⁵

Deze toestand kan de rechtspositie van de vervolgte persoon ook ongunstig beïnvloeden. Aan het instituut van de verjaring liggen een aantal grondslagen, waaronder de problematiek van de geloofwaardigheid van de bewijsmiddelen. Naarmate de tijdspanne sedert de feiten langer is worden de bewijzen minder betrouwbaar.¹¹⁶ De teloorgang van de bewijzen werkt in alle richtingen, ook in het nadeel van de beklaagde. M. FRANCHIMONT schrijft in dit verband: 'Tandis que le temps s'écoule, il intervient un déperissement des preuves; les indices et les preuves disparaissent, les expertises sont rendues plus incertaines et les témoignages plus

114. WINANTS, A., 'Enkele beschouwingen over het snelrecht en andere actuele problemen van straf- en strafprocesrecht', in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplass*, Mys en Breesch, Gent, 1994, 485-493, i.h.b. nrs. 14 en 16.

115. Senaat, Zittijd 1993-94, nr. 909/2, Verslag Pataer, p. 11.

116. DECLERCQ, R., *Beginselen van strafrechtspiegeling*, Kluwer Rechtswetenschappen België, Antwerpen, 1994, p. 57, nr. 132; J. D'HAENENS, *Belgisch strafprocesrecht*, Story-Scientia, Gent, 1985, p. 130 e.v.; VERSTRAETEN, R., *Handboek strafvordering*, Maklu, Antwerpen, 1993, nr. 131.

fragiles; les faits s'estompent dans l'imprécision du souvenir. L'accusé et le prévenu éprouvent des difficultés à faire valoir leur innocence. Comment trouver un alibi après de longues années? Comment reconstituer l'emploi de son temps?'¹¹⁷

Daarenboven dreigt de drastische verlenging van de verjaringstermijnen ook in aanvaring te komen met artikel 6.1 E.V.R.M. dat aan de vervolgte persoon het recht waarborgt op een behandeling van zijn zaak binnen een redelijke termijn. De ratio van die bepaling bestaat in de bescherming van de menselijke waardigheid die er zich tegen verzet dat eenieder, die het voorwerp is van een tegen hem ingestelde strafvervolgning, al te lang zou moeten leven onder de druk die daarvan uitgaat en met de onzekerheid omtrent de afloop ervan.¹¹⁸ De verlenging van de verjarings-termijnen staat op gespannen voet met die overweging.

28. De rechtspositie van de verdachte bij de strafbemiddeling is eveneens onduidelijk. Of er werkelijk vanwege de verdachte sprake kan zijn van een vrije instemming met de gestelde voorwaarden, terwijl hij anders voor de rechter zal worden gedaagd, kan in twijfel worden getrokken.¹¹⁹

In dit verband moet herinnerd worden aan het arrest Deweer van het E.H.R.M. m.b.t. de transactie. In dit arrest was het Europees Hof voor de Rechten van de Mens enerzijds van oordeel dat het vooruitzicht voor de betrokkene om, bij weigering van het verzoek tot minnelijke schikking, voor de strafrechter te moeten verschijnen, weliswaar van aard kan zijn om hem inschikkelijk te maken om het verzoek te aanvaarden, maar dit op zichzelf niet onverenigbaar is met het E.V.R.M. Wel achtte anderzijds het Hof het verzoek tot transactie dat aan de betrokkene werd gericht samen met een sluitingsbevel van zijn handelszaak in geval van niet-aanvaarding strijdig met de Conventie omdat betrokkene zijn recht op een eerlijk proces opgegeven had onder dwang, met name de dreiging van een tweede maatregel.¹²⁰

Het geval van de strafbemiddeling kan in dit verband niet zonder meer worden gelijkgesteld met de transactie. Bij weigering de minnelijke schikking te betalen is volgens het E.H.R.M. de dreiging dat er dan een strafproces komt en dat bij doorzetting van de strafvordering het parket vrij is een straf te vorderen die strenger is dan zijn voorstel tot afdoening, inbegrepen gevangenisstraf, geen verboden vorm van dwang.¹²¹ Doch men kan er meestal van uitgaan dat het parket zich zal beperken tot het vorderen van een geldboete en dat in de meest ongunstige omstandigheden ten hoogste een gevangenisstraf met uitstel zal worden uitgesproken. Bij weigering van strafbemiddeling liggen de zaken anders. In de eerste plaats maakt de aard

117. FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Luik, 1989, 79.

118. DE NAUW, A. en VANDEBOTERMET, M., 'De gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn', *R.W.*, 1988-89, 1281-1292.

119. De efficiëntie van de justitie, *o.c.*, 6.

120. E.H.R.M., 27 februari 1980, *Publ. Cour*, reeks A, vol. 35, §§ 50b en 54.

121. NEELS, L., *De afdoening buiten proces, preadvies van de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, 1985, 41 e.v.

van de feiten die voor strafbemiddeling in aanmerking komen (in abstracto, tot dwangarbeid van vijftien tot twintig jaar; in concreto tot een gevangenisstraf van twee jaar) in vergelijking van de feiten die voor transactie vatbaar zijn (in abstracto, tot een gevangenisstraf van vijf jaar; in concreto een geldboete of een geldboete met verbeurdverklaring) de kans op een gevangenisstraf, al dan niet met uitstel, veel groter. Daarbij komt dat de rechter misschien geneigd zal zijn een effectieve straf uit te spreken, gelet op de weigering van de betrokkene. Er zullen zelfs gevallen zijn waar de rechter wegens het strafrechtelijke verleden van de betrokkene geen uitstel meer kan verlenen. Is in die gevallen de aanvaarding van de strafbemiddeling nog wel een vrijwillige beslissing? Men ziet dat de strafbemiddeling het subtiel onderscheid van het arrest Deweer tussen de toelaatbare dreiging en de ontoelaatbare dwang op de helling dreigt te zetten.

29. Ten slotte is er de rol van het slachtoffer van het misdrijf bij de keuze van de wijze van afdoening van het misdrijf.

De Wet van 10 februari 1994 heeft de vereiste van een voorafgaande en volledige vergoeding van de schade m.b.t. de transactie afgezwakt. Deze vereiste werd meestal negatief ervaren omdat het niet uitgesloten was dat de benadeelde door het stellen van een overdreven schadeëis het voorstellen van een minnelijke schikking verhinderde. De vermenging van het burgerlijk en het strafrechtelijk aspect van de zaak doorkruiste soms het parket in zijn beslissingen al dan niet te vervolgen, vooral door de onwil van de verzekeraars van de slachtoffers.¹²² Dit is nu gelukkig niet meer het geval.

Bij de strafbemiddeling kan thans de procureur des Konings de dader verzoeken de door het misdrijf veroorzaakte schade te vergoeden of te herstellen en hem het bewijs hiervan voor te leggen (art. 216, § 1, tweede lid, Sv.). In dat geval is het akkoord over de schadevergoeding een *conditio sine qua non* voor het welslagen van de procedure. Indien het slachtoffer en de dader geen overeenkomst over de schadevergoeding bereiken, moet de procureur des Konings de strafbemiddeling stopzetten.¹²³ Het is derhalve niet uitgesloten dat de houding van het slachtoffer ten gevolge heeft dat de zaak aan de strafrechter wordt voorgelegd, al kan het openbaar ministerie bij overdreven eisen van de benadeelde vooralsnog beslissen het dossier te seponeren.

D. FUNDAMENTELE REGELS VAN HET STRAF(PROCES)RECHT

30. De wetgevende hervormingen m.b.t. de strafbemiddeling, het snelrecht en de transactie stellen een aantal fundamentele regels van het straf(proces)recht op de helling. Er werd reeds gewezen op de vermenging van de functies van rechter en parketmagistraat en op de aantasting van de rechtspositie van de vervolgte persoon.

122. ARNOU, P., 'Minnelijke schikking' (Gemeen recht), *Comm.Straf.*, nrs. 29 en 30; R. DECLERCQ, *o.c.*, nr. 113, 48-49; VERSTRAETEN, R., *o.c.*, nr. 109.

123. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 51.

31. De grootste bezwaren rijzen m.b.t. de strafbemiddeling waartoe de procureur des Konings beslist in de beslotenheid van zijn kabinet.

Met die procedure vallen een hele reeks traditionele waarborgen voor de rechtsonderhorigen weg: de tussenkomst van een onafhankelijke rechter, de openbaarheid van de debatten, de motivering van de uitspraak, de mogelijkheid rechtsmiddelen in te stellen. Weliswaar bepaalt de wet dat de verdachte zich mag laten bijstaan door een advocaat en dat de benadeelde zich zelfs mag laten vertegenwoordigen door een raadsman. Doch zoals hierboven gezien, zijn de parlementaire besprekingen zeer formeel: de advocaten van de verdachte en het slachtoffer mogen de bemiddeling bijwonen enkel om hun cliënten raad te geven bij de schaderegeling, niet om te pleiten. Als er werkelijke debatten zouden worden gevoerd, moet die wijze van afdoening afgebroken worden.¹²⁴ Op dergelijke manier worden de openbaarheid van de terechtzitting met de absolute eerbied voor de rechten van de verdediging en het recht op een proces tegenover een onafhankelijk en onpartijdige rechter prijsgegeven.¹²⁵ Zoals C. VAN DEN WYNGAERT zeer terecht heeft geschreven dreigt zelfs de openbare vordering haar publiekrechtelijk karakter te verliezen; plaats wordt gemaakt voor een consensualisering van de strafprocedure.¹²⁶

Het is niet onbelangrijk in dit verband te melden dat in Frankrijk het Grondwettelijk Hof het strafrechtelijk bevel, geïntroduceerd door de Wet van 4 januari 1993, waardoor het openbaar ministerie aan de verdachte de uitvoering van een onbezoldigde activiteit, een herstelmaatregel of de overhandiging van bepaalde voorwerpen kon opdragen, strijdig heeft gevonden met het vermoeden van onschuld, de exclusieve bevoegdheden van de rechterlijke macht en het algemeen beginsel van de rechten van de verdediging. De Franse constitutionele rechters herinneren er eerst aan dat 'en matière de délit et de crime, la séparation des autorités chargées de l'action publique et des autorités de jugement concourt à la sauvegarde de la liberté individuelle'. Vervolgens zeggen ze: 'Lesdites mesures ne peuvent être ordonnées que par une autorité de jugement, dans le respect de la présomption d'innocence et des droits de la défense, c'est-à-dire par un juge et à la suite d'une procédure juste et équitable garantissant l'équilibre des droits des parties'.¹²⁷

32. De nieuwe wetgevende initiatieven brengen niet enkel een aantal waarborgen van het strafproces op de helling. Ze tasten bovendien traditionele regels van het materieel strafrecht en ook van het procesrecht aan. Hierboven werd reeds aange- toond hoe de onverantwoorde verruiming van de toepassingsvoorwaarden van uitstel en opschorting breekt met de achtergronden van beide rechtsinstututen en elk onderscheid terzake bijna volledig uitwist.

124. Zie supra nr. 12.

125. DECOCK, G., *l.c.*, *Panopticon*, 1993, 406-419, i.h.b. 409.

126. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, 478.

127. LE GUNHEC, F., 'Commentaires des dispositions pénales de la loi du 8 février 1995', *J.C.P.*, 1995, I, 3862 en 3864, i.h.b. nrs. 18 e.v.; VOLFF, J., 'Un coup pour rien. L'injonction pénale et le Conseil constitutionnel', *Dall. Sir.*, 1995, 201-204.

Binnen het raam van het snelrecht kan de procureur des Konings voortaan zonder tussenkomst van de raadkamer misdaden correctionaliseren en wanbedrijven conventionaliseren.

De Wet van 4 oktober 1867 bepaalt weliswaar dat de vonnisgerechten niet gebonden zijn door deze beslissingen van het openbaar ministerie. Dit neemt niet weg dat de nieuwe regeling op het gebied van de algemene principes dat de aard van het misdrijf bepaald wordt door de uiteindelijk door de rechter opgelegde straf weinig orthodox is.¹²⁸ Daarenboven gaat deze regeling in tegen het judicieel karakter van de verzachtende omstandigheden.¹²⁹

Het snelrecht wijkt ook af van het beginsel dat de burgerlijke vordering voor de strafrechter een accessoriumkarakter heeft. Voortaan kan de correctionele rechtbank, waarbij de zaak overeenkomstig het snelrecht aanhangig is gemaakt, ambtshalve de burgerlijke belangen aanhouden, zelfs bij ontstentenis van burgerlijke partijstelling en kan nadien de benadeelde dezelfde correctionele rechtbank verzoeken uitspraak te doen over de burgerlijke belangen, terwijl ze haar rechtsmacht heeft uitgeput m.b.t. de strafvordering (art. 4 V.T.Sv.).

Deze nieuwe regeling is ongetwijfeld ingegeven door een behartenswaardige bekommernis: binnen een snelrechtsprocedure is het dikwijls niet mogelijk de juiste benadeelde te identificeren en deze is niet altijd bij machte om zijn schade onmiddellijk te omschrijven en te bewijzen.¹³⁰ De uitgestippelde regeling wijkt echter af van een grondbeginsel van het strafprocesrecht dat de strafrechter enkel uitspraak kan doen over de burgerlijke vordering op voorwaarde dat op het ogenblik van de instelling van de burgerlijke vordering een ontvankelijke strafvordering nog bestaat.^{131, 132} Volgens Ph. TRAEST gaat de uitgedokterde regeling m.b.t. de burgerlijke belangen ofwel te ver ofwel niet ver genoeg. De wetgever had er goed aan gedaan een duidelijke keuze te maken: ofwel de bestaande toestand behouden ofwel voor een algemene bescherming van de burgerlijke belangen los van het snelrecht kiezen.

33. De nieuwe regelingen betreffende de transactie en de strafbemiddeling doen wat de burgerlijke belangen betreft nog afbreuk aan andere beginselen.

Voortaan is het aanvaarden van de minnelijke schikking door de dader een weerlegbaar vermoeden van fout (art. 216bis, § 4 Sv.). Tevens bepaalt eveneens de wet m.b.t. de strafbemiddeling dat het verval van de strafvordering geen afbreuk

128. VAN DEN WYNGAERT, C., 'Actualia Strafrecht, Centrum voor beroepsvervolmaking in de rechten U.I.A.', 14 december 1994, 20.

129. VANHOUDT, C.J. en CALEWAERT, W., *o.c.*, II, nrs. 990-992.

130. BLOCH, A., 'Snelrecht of sneller recht', *Panopticon*, 1992, 511-515, i.h.b. 513.

131. DECLERCQ, R., *o.c.*, nr. 1706, p. 624; D'HAENENS, J., *o.c.*, nr. 205, p. 158; VERSTRAETEN, R., *o.c.*, nr. 203.

132. Voor de problemen m.b.t. de verjaringstermijnen voor de afhandeling van de burgerlijke belangen zie ROZIE, M., 'Drie aspecten van de wet van 11 juli 1994 betreffende de politierechtbanken en houdende een aantal bepalingen betreffende de versnelling en de modernisering van de strafrechtspleging', *A.J.T.*, 1995-96, Dossier nr. 5, i.h.b. nr. 8.

doet aan de rechten van de gesubrogeerden in de rechten van het slachtoffer of van slachtoffers die niet betrokken werden in de procedure en dat tegen hen de fout als onweerlegbaar wordt vermoed (art. 216ter, § 4 Sv.). Uit de parlementaire besprekingen op dit vlak kan worden afgeleid dat tijdens een later burgerlijk geding het slachtoffer nog altijd het oorzakelijk verband met zijn schade moet aantonen, alsook de omvang van de schade, doch dat de fout van de dader als een onweerlegbaar vermoeden geldt.¹³³ Dit is een niet te onderschatten nieuwigheid. Er was vroeger aan de minnelijke schikking geen enkel gezag van gewijsde verbonden voor de burgerlijke rechter die later omtrent hetzelfde feit dient te oordelen. Zelfs enig vermoeden van schuld mocht uit de minnelijke schikking niet worden afgeleid.¹³⁴

E. DE WERKING VAN HET GERECHT

34. De recente wetgevende hervormingen streven m.b.t. de werking van het gerecht vooral drie doeleinden na:

- de procedures te versnellen;
- alternatieve vormen van sanctionering te bevorderen;
- het gevoel van de straffeloosheid te bestrijden en aldus het vertrouwen van de publieke opinie in het gerecht te herstellen.

35. De wetgever heeft niet enkel middels het snelrecht, doch ook dankzij de bemiddeling in strafzaken, de berechting van de kleine criminaliteit willen versnellen. Hierbij rijst in de eerste plaats de vraag of snelheid in de berechting op zich een absolute deugd is. Traagheid in de rechtspleging is voor iedereen nadelig: voor de maatschappij zelf omdat de tijd aan de bestraffing de doelstellingen ontnemt die zij zou moeten nastreven; voor de vervolgte persoon omdat hij lang in de onzekerheid leeft; voor de benadeelde omdat het herstel van de schade vaak van de uitspraak van de strafrechter afhangt. Doch die algemene vaststelling betekent niet dat er geen vragen worden geformuleerd omtrent de invoering van een versnelde rechtspleging.

Door het invoeren in de correctionele rechtbanken van speciale kamers voor het snelrecht dreigt het gevaar voor overreactie omdat er een neiging bestaat om onmiddellijk na de feiten zwaarder te straffen.¹³⁵ Snelrecht kan ook leiden tot een algemene vervlakking van de eisen inzake bewijsvoering. De vaststellingen ter plaatse zijn hoe dan ook summier, de ingewonnen verklaringen karig. De stadscriminaliteit, die de wetgever op het oog heeft, betreft nochtans meestal gevallen, waarbij meerdere verdachten betrokken zijn. Onderzoeksverrichtingen moeten meestal op meerdere plaatsen worden uitgevoerd. Wat gebeurt er wanneer er twijfel rijst omtrent de identiteit van de gevatte dader of wanneer de slachtoffers van dergelijke feiten

133. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 47-48 en 52; Kamer, Zittijd 1993-94, nr. 1128/3, Verslag Landuyt, p. 5.

134. ARNOU, P., 'Minnelijke schikking' (Gemeen recht), *Comm. Straf.*, nrs. 118-119.

135. BLOCH, A., *l.c.*, *Panopticon*, 1992, 511-515, i.h.b. 513.

gekwetst zijn geworden. Kunnen betrouwbare dossiers in de gestelde termijnen afgewerkt worden?¹³⁶ Creëert het snelrecht geen procedure waardoor straffen zullen worden uitgesproken eerder onder druk van bepaalde omstandigheden, dan rekening houdend met de persoon van de vermoedelijke dader?¹³⁷ 'La justice gagnant en vitesse ne risque-t-elle pas de perdre en sérénité et en recul nécessaires à sa bonne administration?'¹³⁸

Tevens valt het op dat een snelrechtprocedure in eerste aanleg wordt ingevoerd zonder enige voorziening te treffen voor de behandeling in beroep.

Doch het hoofdgevaar van het snelrecht is ongetwijfeld een strafrechtspraak in twee snelheden. Bepaalde zaken en delinquenten komen in aanmerking voor het snelrecht; andere dossiers en verdachten niet. Deze laatste zullen pas na geruime tijd voor de rechtbank verschijnen en minder zwaar worden gestraft, terwijl het verre van uitgesloten is dat ze zich schuldig hebben gemaakt aan minder zwaardere feiten. De minst ingewikkelde misdrijven dikwijls gepleegd door personen die reeds gemarginaliseerd zijn zullen eerst behandeld worden; de daders van complexe misdrijven zullen het voorwerp blijven uitmaken van langdurige onderzoeken.¹³⁹ Dit kan reeds afgeleid worden uit de eerste gegevens die beschikbaar zijn over de toepassing van het snelrecht. Daaruit blijkt weliswaar een bekommernis een strafrechtspraak met twee snelheden te vermijden, doch tevens dat een bepaald type delinquentie meer dan de helft van de behandelde zaken opsloort.¹⁴⁰

De vraag is of dat het anders zou kunnen. Zelfs afgezien van een bewuste keuze van het type van delinquentie en delinquenten die in aanmerking komen voor het snelrecht, zullen er verschillen in behandeling hoe dan ook rijzen, omdat omwille van het gebrek aan mensen en middelen en de invloed van het snelrecht op de normale werking van het gerecht noodgedwongen prioriteiten en bijgevolg ook anterioriteiten moeten worden gesteld.¹⁴¹

Misdrijven die vermogensvoordelen hebben opgebracht zullen voor het snelrecht dikwijls niet in aanmerking komen, nu de wetgever terzake bij Wet van 17 juli 1990 de voordeelsontneming als bijkomende straf in het Strafwetboek heeft geïntroduceerd. Met het oog op de oplegging van dergelijke straf zijn immers opsporingen, en i.h.b. inbeslagnemingen, gericht op het inzamelen van bewijzen omtrent de relatie tussen het misdrijf en de hieruit voortvloeiende voordelen meer dan nodig.¹⁴² Het zal voor eenieder duidelijk zijn dat dergelijke opsporingen veel tijd vergen, vooral wanneer de nagestreefde voordeelsontneming betrekking heeft op

136. De efficiëntie van het gerecht, *o.c.*, p. 28.

137. WINANTS, A., *l.c.*, in *Liber Amicorum Armand Vandeplas*, 485-493, i.h.b. nr. 16; PIETERS, F., *l.c.*, *Panopticon*, 1995, 243-247, i.h.b. 246.

138. BOSQUET, D., *l.c.*, *R.R.D.*, 1995, 11-31, i.h.b. 29.

139. WINANTS, A., *l.c.*, in *Liber Amicorum Armand Vandeplas*, 485-493, i.h.b. nr. 16.

140. VANDER STRAETEN, P. en VAN DER NOOT, D., 'La mise en œuvre de la procédure accélérée: un premier bilan à Bruxelles', *R.D.P.*, 1995, 605-615.

141. De efficiëntie van het gerecht, *o.c.*, i.h.b. p. 7 en 24.

142. DE SWAEF, M., 'De bijzondere verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen uit misdrijven', *R.W.*, 1990-91, 491-493, i.h.b. nr. 6.

goederen die niet meer in rechtstreeks verband staan met het gepleegd misdrijf.¹⁴³ De minister van Justitie heeft trouwens gedurende de parlementaire besprekingen van de wet op de voordeelsontneming gezegd dat de rechter bij de uitoefening van zijn taak voor de evaluatie van de omvang van de voordeelsontneming zich kan laten bijstaan door deskundigen.¹⁴⁴ Dit maakt ook dat dergelijke zaken niet afgehandeld kunnen worden middels het snelrecht.

Bovendien kan men zich terecht afvragen of de verlenging van de verjaringstermijnen van de strafvordering ingevoerd door de Programmawet van 24 december 1993 ook niet de rechtspraak met twee snelheden in de hand zal werken, nu er geen enkele haast meer vereist is voor de afhandeling van zaken die niet onderworpen zijn aan het snelrecht en die tot tien jaar na de feiten kunnen aanslepen met enorme mogelijkheden om technisch-juridische problemen op te werpen en die omwille van het verstrijken van de tijd vaak milder worden berecht.

Twijfels ontstaan tevens ook omtrent de vraag of bepaalde aspecten van de nieuwe procedures wel degelijk de rechtspleging zullen versnellen, dan wel integendeel vertragen.

Zo wordt gevreesd dat de aanhouding van de burgerlijke belangen binnen het raam van het snelrecht tot een overbelasting zal leiden van de strafgerichten met burgerlijke processen en tot onoverkomelijke problemen wanneer bij de behandeling van de burgerlijke belangen blijkt dat de feiten anders dienden te worden omschreven.¹⁴⁵

Bepaalde parlementsleden hebben ook geoordeeld dat de nieuwe regeling m.b.t. de schadevergoeding bij de transactie het aantal burgerlijke gedingen zal doen stijgen, zodat met een averechts effect m.b.t. de gerechtelijke achterstand komt.¹⁴⁶

36. Een tweede doelstelling van de wetgever die doorheen de uiteenlopende nieuwe wetten loopt is de promotie van alternatieve vormen van sanctionering. Hierbij staan vooral de minnelijke schikking en de bemiddeling in strafzaken centraal.

De wetgever heeft de toepassing van de transactie willen activeren door af te stappen van de vereiste van een voorafgaande en volledige vergoeding van de door het slachtoffer opgelopen schade. Het staat buiten kijf dat de Wet van 28 juni 1984 die het toepassingsgebied van de minnelijke schikking fel had uitgebreid niet geleid heeft tot een spectaculaire uitbreiding van het gebruik van deze afhandelingswijze. Het is eveneens evident dat de houding van de benadeelde een reële struikelblok

143. MESSINNE, J., 'La loi du 17 juillet 1990 modifiant les articles 42, 43 et 505 du Code pénal et insérant un article 43bis dans ce même Code', *J.T.*, 1991, 489-493, i.h.b. 492; VANDEPLAS, A., 'De verbeurdverklaring van vermogensvoordelen', in *Liber Amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 384-406, i.h.b. nr. 30.

144. Kamer, Zittijd 1989-90, nr. 987/1, Memorie van toelichting, p. 5.

145. WINANTS, A., *l.c.*, in *Liber Amicorum Armand Vandeplas*, 485-493, i.h.b. nr. 15.

146. Senaat, Zittijd 1992-93, nr. 652/2, Verslag Erdman, p. 67.

vormt voor het toepassen van de minnelijke schikking, terwijl de afdoening buiten proces talrijke voordelen biedt: de rechtbanken worden ontlast van de behandeling van minder belangrijke zaken; er volgt een maatschappelijke reactie op het misdrijf; de betrokkene wordt de sociale afkeuring van de klassieke strafprocedure bespaard.¹⁴⁷ Nochtans is het duidelijk dat de beperkte toepassing van de minnelijke schikking ook verband houdt met andere redenen, zoals de afwezigheid van een vervolgingsbeleid, de investering van tijd in de voorstellen tot transactie, de houding van de zittende magistratuur. Ook werd de vraag geformuleerd of de Wet van 28 juni 1984 wel aan een nood bij de parketten beantwoordde.¹⁴⁸

In het eindrapport van hun opmerkelijk verslag over het strafrechtelijk vooronderzoek hebben L. DUPONT, S. CHRISTIAENSEN en P. CLAES in januari 1991 de vraag gesteld of het vijf jaar na de inwerkingtreding van de transactie-wet niet aangewezen zou zijn de resultaten van de toepassing van de wet eens grondig te analyseren met het oog op nuttige beleidslessen voor de toekomst. Dit is spijtig genoeg niet gebeurd. De wetgever heeft zich beperkt tot een kleine wetswijziging door de vereiste van de schadevergoeding te versoepelen. Ook aan de vaststelling uit het Leuvense onderzoek dat uit de voorbereidende parlementaire werken van 1984 geenszins af te leiden valt of enige ernstige inschatting werd verricht inzake de reële toepassingsvoorwaarden en interpretatiemogelijkheden van de transactie in de praktijk¹⁴⁹, is de wetgever voorbijgegaan. Die vaststellingen waren nochtans duidelijke wenken om te vermijden dat de wetgever terug zou vervallen in zijn idee van de alleenzalige maakbaarheid van de wet. Het valt trouwens te betwijfelen of de versoepeling van de voorwaarde m.b.t. de schadevergoeding de toepassing van de transactie drastisch zal doen verhogen, nu de wetgever thans bepaald heeft dat het aanvaarden van de minnelijke schikking door de dader een onweerlegbaar vermoeden van fout is (art. 216bis, § 4 Sv.), terwijl dit vroeger niet het geval was. Het valt af te wachten of o.m. de verzekeraars in dit verband geen problemen zullen maken. De erkenning door de dader van een misdrijf van zijn burgerlijke aansprakelijkheid kan immers problemen tegenover de verzekeraar stellen. De artikelen 85 en 88 van de Wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst en de artikelen 19 en 25, 5° van het Koninklijk Besluit van 14 december 1992 betreffende de modelovereenkomst voor de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen bepalen dat in bepaalde gevallen een erkenning van aansprakelijkheid of een dading over de schade niet tegenstelbaar is aan de verzekeringsmaatschappij.

In hetzelfde onderzoek hebben L. DUPONT, S. CHRISTIAENSEN en P. CLAES ook reeds gepeild naar de houding van de parketmagistraten m.b.t. alternatieve vormen

147. ARNOU, P., 'Minnelijke schikking' (gemeen recht), *Comm.Straf.*, nrs. 3 en 13; VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, p. 472.

148. MORRENS, P., 'De rechter buitenspel? Over de toepassing van de minnelijke schikking in de praktijk', *Panopticon*, 1991, 168-173 en de reactie van CUYPERS, J., *Panopticon*, 1991, 458-460.

149. DUPONT, L., CHRISTIAENSEN, S. en CLAES, P., Het strafrechtelijk vooronderzoek en de voorlopige hechtenis: een verkennend onderzoek. Eindrapport, K.U.L., Instituut voor strafrecht, 1991, 278.

van bejegening van daders en slachtoffers van misdrijven, wat natuurlijk centraal staat bij de bemiddeling in strafzaken.

Uit hun onderzoek bleken twee houdingen van parketmagistraten terzake: voor de ene groep rezen er allerlei praktische problemen die de toepassing van de alternatieven in het gedrang brengen (de toestroom van dossiers, het tekort aan personeel en middelen, de afwezigheid van controlemogelijkheden i.v.m. de bevolen alternatieven); voor de andere groep magistraten behoren de behartiging van de belangen van het slachtoffer en de begeleiding van de daders principieel niet tot de opdracht van het openbaar ministerie.¹⁵⁰ Men kan in elk geval gerust zeggen dat de invoering van de bemiddeling in strafzaken de noodzaak van een uitgewerkt vervolgingsbeleid versterkt.¹⁵¹

37. De alternatieve vormen van sanctionering bestaande in de strafbemiddeling en de dienstverlening doen tevens een ander probleem rijzen, nu het vaststaat dat ze tijd vergen. De combinatie van de doelstelling van een versnelling van de afhandeling van bepaalde strafzaken en van de toepassing van de alternatieven ligt niet voor de hand.¹⁵²

Wanneer men zich beperkt tot de vorm van bemiddeling die bestaat in een schaderegeling moet er rekening worden gehouden met de gevoeligheden van beide partijen om ze naar een overeenkomst te begeleiden, wat dus tijd vergt.¹⁵³ In dit verband kan worden volstaan te verwijzen naar G. HOUCHON en Ch. VANNESTE die schrijven: 'Une mise en présence des deux parties ne peut se faire sans assurance de l'adhésion de chacune des parties, sans évaluation des implications d'une confrontation, et sans préparation des parties à la rencontre. (...) Une fois acquise l'étape de la rencontre, l'aboutissement à un accord pleinement assumé suppose qu'on laisse du temps au temps: le temps de la dédramatisation, de l'explication réciproque, de la négociation et de l'opérationnalisation de la solution adoptée. Le processus est donc inconciliable avec une perspective d'urgence. Une médiation 'marathon' ne peut atteindre, en termes de qualité, les buts poursuivis. On observera donc ici le porte-à-faux par rapport à l'objectif d'accélération de la justice'.¹⁵⁴

Ook de dienstverlening vergt tijd, nu de wetgever ter zake terecht vereist heeft dat deze maatregel alleen kan worden bevolen na een sociaal onderzoek en indien uit de stukken van het dossier blijkt dat in het gerechtelijk arrondissement waarin de beklaagde zijn woon- of verblijfplaats heeft, werkelijk gelegenheid tot dienstverlening bestaat (art. 1bis, § 3 W. 29 juni 1964). Dienstverlening en snelrecht kunnen dus niet altijd in een adem worden vernoemd.¹⁵⁵

150. *Ibid.*, 264-299.

151. DE RUYVER, B., *l.c.*, in *Liber Amicorum Jules D'Haenens*, 91-115, i.h.b. p. 111.

152. *Ibid.*; PIETERS, F., *l.c.*, *Panopticon*, 1995, 243-247, i.h.b. 245.

153. PETERS, T., *l.c.*, *Panopticon*, 1993, 97-106, i.h.b. p. 100.

154. HOUCHON, G. en VANNESTE, Ch., *l.c.*

155. BLOCH, A., *l.c.*, *Panopticon*, 1992, 511-515, i.h.b. 513.

38. Een derde doelstelling van de wetgever is geweest het gevoel van straffeloosheid bij de publieke opinie tegen te gaan en aldus terug aan de bevolking vertrouwen in de gerechtelijke instellingen te geven.

De wetgever heeft tijdens de voorbereiding van de wet op de strafbemiddeling in dit verband gesproken van snel en demonstratief optreden van het gerecht.¹⁵⁶ C. VAN DEN WYNGAERT heeft desbetreffende terecht twijfels geuit omdat t.a.v. het grote publiek de strafbemiddeling eerder de indruk schept dat de strafvordering voor onderhandeling vatbaar is en hierdoor een deel van de sociaal-hygiënische functie van het strafproces dreigt teloor te gaan.¹⁵⁷ Men mag immers niet vergeten dat de strafbemiddeling plaatsvindt in de beslotenheid van het kabinet van de parketmagistraat, zonder openbaarheid, hoger beroep of motivering.

Het is ook twijfelachtig of het snelrecht het gevoel van straffeloosheid zal kunnen tegengaan. Er werd hierboven reeds gewezen op bewijsproblemen die onvermijdelijk gedurende de snelrechtprocedures aan de oppervlakte zullen komen. De snelrechters zullen soms voor de keuze staan om ofwel de zaak uit te stelen met het oog op aanvullende onderzoeksverrichtingen, ofwel de verdachte vrij te spreken wegens ontoereikend bewijs. Dergelijke beslissingen zullen de stadsdelinquentie die de wetgever efficiënt wil aanpakken niet helpen bestrijden.¹⁵⁸

Ten slotte kan men zich afvragen of het snelrecht het probleem van de niet-uitvoering van vonnissen en arresten niet zal verergeren. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat de correctionele rechters de toestand desaan gaande ronduit frustrerend vinden en zich zelf afvragen welke de zin is van hun werk.¹⁵⁹ Parketmagistraten schrijven dat de niet-uitvoering van vonnissen de uitoefening van de strafvordering ontzenuwt.¹⁶⁰ Hier ligt één van de oorzaken van de grote demotivering van politiediensten en slachtoffers van misdrijven. Het beeld van de massa van niet-tenuitvoergelegde gevangenisstraffen en van niet-geïnde geldboeten heeft mede geleid tot het verlies aan geloofwaardigheid van het gerecht. Zonder dit probleem te verhelpen, brengt ook het snelrecht geen oplossing. Wel integendeel. De niet-uitvoering van de in het raam van het snelrecht gelaste uitspraken zal averechtse effecten genereren. Men kan zich volledig aansluiten bij het besluit van de eerste balans van de toepassing van de snelrechtprocedure gemaakt door P. VANDER STRAETEN en D. VAN DER NOOT: 'L'exécution d'une peine prononcée dans le cadre de la procédure accélérée ne peut en aucun cas être différée (...). Si cet aspect des choses n'est pas de la compétence des autorités judiciaires, il s'agit cependant d'un maillon essentiel de la chaîne. L'exécution de la peine ne peut vider un jugement de sa substance sous peine de porter atteinte, de manière irréversible, au crédit de l'institution judiciaire'.¹⁶¹ Men kan hieraan enkel toevoegen dat zo het snelrecht

156. Zie supra nr. 9.

157. VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, II, 478-479.

158. De efficiëntie van de justitie, *o.c.*, 28.

159. PEETERS, E., *l.c.*, *Panopticon*, 1988, 38-62, i.h.b. p. 43.

160. WINANTS, A., *l.c.*, in *Liber Amicorum Armand Vandeplas*, 485-493, i.h.b. nr. 24.

161. VANDER STRAETEN, P. en VAN DER NOOT, D., *l.c.*, *R.D.P.*, 1995, 605-615, i.h.b. p. 615.

op ruime schaal wordt toegepast, deze procedure op het vlak van de uitvoering van de straffen de toestand terzake zal verergeren wegens de toename van de uit te voeren vonnissen.

Slotbeschouwingen

39. Dienstverlening, bemiddeling in strafzaken, transactie zijn stuk voor stuk verdienstelijke initiatieven. Niemand kan ook echt gekant zijn tegen een versnelling van de procedure. Doch de introductie van de nieuwe wetgevende initiatieven zet de samenhang met de bestaande regels van het straf(proces)recht op de proef.

De wetgever heeft het toepassingsgebied van uitstel en opschorting zodanig uitgebreid dat hij met de historische achtergronden van beide rechtsinstituten gebroken heeft en dat hij bijna elk onderscheid tussen uitstel en opschorting uitgewist heeft. Het toepassingsgebied van de strafbemiddeling wordt afgebakend door verwijzing naar de in concreto uit te spreken straf, wat haaks staat op het feit dat het niet om een bevoegdheid van de strafrechter, doch van het openbaar ministerie gaat.

De aard van de dienstverlening en van de bemiddeling in strafzaken is onduidelijk; ten andere is de keuze van de term 'bemiddeling' ongelukkig, nu hieronder niet enkel de schaderegeling tussen dader en slachtoffer op initiatief van het openbaar ministerie, doch andere wijzen van afdoening buiten proces vallen.

Bepaalde vormen van strafbemiddeling kennen aan het parket bevoegdheden toe die tot het natuurlijk takenpakket van de rechter behoren. Hierdoor vervaagt het onderscheid tussen staande en zittende magistratuur en vallen een reeks traditionele waarborgen voor de rechtsonderhorigen weg.

Ook het snelrecht is moeilijk te integreren in een systeem dat mede onder invloed van het E.V.R.M. meer en meer belang hecht aan waarborgen voor de vervolgte persoon. Daarenboven heeft de introductie van het snelrecht de wetgever ertoe genoopt af te wijken van het judicieel karakter van de verzachtende omstandigheden en van de accessoire aard van de burgerlijke vordering. De strafbemiddeling en de gewijzigde regeling van de transactie houden ook een reeks afwijkingen op regels m.b.t. de latere afhandeling van de burgerlijke eisen, nu ze een onweerlegbaar vermoeden van fout creëren.

De nieuwe wetgevende initiatieven zijn ook onderling niet zeer samenhangend.

De strafbemiddeling en de dienstverlening vergen tijd en zijn dus moeilijk te verenigen met de procedure van het snelrecht.

De wetgever ziet overstappen mogelijk tussen de bemiddeling en de transactie, terwijl de gevallen die zich lenen tot bemiddeling enerzijds en tot minnelijke schikking anderzijds fundamenteel verschillend van aard zijn.

De dienstverlening is naargelang de gevallen een bemiddelingsmodaliteit dan wel een probatievoorwaarde gekoppeld aan opschorting of uitstel. Ze is dus soms een manier om het instellen van vervolgingen te vermijden, dan een alternatief voor de straf of nog een alternatieve straf.

De aanhouding van de burgerlijke belangen binnen het raam van het snelrecht en de enkele erkenning van de burgerlijke aansprakelijkheid tijdens de transactieprocedure houden het gevaar in dat het aantal burgerlijke gedingen zal stijgen, zodat men een averechts effect van gerechtelijke achterstand bekommt.

Het snelrecht staat ook haaks op de lineaire verlenging van de verjaringstermijn van de strafvordering wegens wanbedrijven, waardoor er nog minder haast bestaat om andere dossiers af te handelen, en op de invoering van de straf van de voordeelsontneming, waarvoor verregaande opsporingen en gespecialiseerde expertises nodig zijn. Dergelijke toestand verhoogt nog het gevaar van een strafrechtspraak met twee snelheden.